

Stenografični zapisnik

petnajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 17. februvarija 1894.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar Oton Detela. — Zastopnika c. kr. vlade: Deželni predsednik baron Viktor Hein in c. kr. okrajni komisar vitez Viljem Laschan. — Vsi članovi razun: ekscelenca knezoškof dr. Jakob Missia, grof Leo Auersperg, Janez Mesar. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XIV. deželno-zborske seje dne 16. februvarija 1894.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Ustno poročilo upravnega odseka o dodatnih naredbah gledé nedeljskega posvečevanja (k prilogi 36.).
4. Ustno poročilo upravnega odseka o zgradbi ceste Hrib-Sodražica (k prilogi 76.).
5. Ustno poročilo upravnega odseka gledé uvrstitve 6 km dolge, v cestnem okraji Ložkem se nahajajoče občinske ceste, ki se začneja v Starem Trgu in drži čez Markovec, Verhniko in Uševak, ki dalje naprej med Pudobom in Igovasjo križa deželno cesto iz Loža v Planino in se blizu studenca pri Igivasi združi z okrajno cesto držečo na Kozarše in do knez Schönburgove gozdne ceste, med okrajne ceste (k prilogi 75.).
6. Ustno poročilo upravnega odseka gledé projekta o parcijelni popravi Radeško-Dolske okrajne ceste na Bruneku z dotičnim zákonskim načrtom (k prilogi 74.).
7. Ustno poročilo upravnega odseka gledé delitve cestnega skladovnega okraja Radoljskega v dva cestna skladovna okraja (k prilogi 73.).
8. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji občin Bled, Gorje, Bohinjska Bistrica in Srednjava, da se cestni okraj Radoljski razdeli v dva cestna okraja.
9. Ustno poročilo finančnega odseka o reorganizaciji deželnih uradov (k prilogi 79.).

Stenographischer Bericht

der fünfzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 17. Februar 1894.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Victor Freiherr v. Hein und k. k. Bezirkscommissär Wilhelm Ritter v. Laschan. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Leo Graf Auersperg, Johann Mesar. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

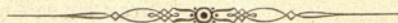
Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der XIV. Landtags-Sitzung vom 16. Februar 1894.
2. Mittheilungen des Landtags-Präsidiums.
3. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit der Nachtragsverordnungen, betreffend die Sonntagsheiligung (zur Beilage 36.).
4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit des Straßenbaues Hrib-Soderšitz (zur Beilage 76.).
5. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einreihung der 6 km langen, im Straßenbezirke Laas gelegenen, in Altenmarkt beginnenden über Markouz, Verhnika und Ušent führenden Gemeindefraße, welche in ihrem weiteren Zuge zwischen Pudob und Iggendorf die Laas-Planinaer Landesstraße kreuzt, und sich nächst der Quelle bei Iggendorf mit der nach Kozarische und bis zur Fürst Schönburg'schen Waldstraße führenden Bezirksstraße vereinigt, in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 75.).
6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über das Project, betreffend die partielle Correctur der Ratschach-Johannisthaler Bezirksstraße am Brunek Berge sammt dem einschlägigen Gesekentwürfe (zur Beilage 74.).
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Theilung des Straßenconcurrentenbezirkes Radmannsdorf in zwei Straßenconcurrentenbezirke (zur Beilage 73.).
8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeinden Beldeš, Goryach, Wocheiner Feistritz und Mitterdorf um Theilung des Straßenbezirkes Radmannsdorf in zwei Bezirke.
9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Reorganisation der landschaftlichen Ämter (zur Beilage 79.).

10. Ustno poročilo finančnega odseka o oddaji službe deželnega knjigovodje. 11. Priloga 78. Poročilo davčnega odseka o samostalnem predlogu gledé deleža dežel pri prihodkih novega osebnega dohodninskega davka (k prilogi 37.). 12. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu gledé slovenskega učnega jezika na c. kr. državnih gimnazijah v Ljubljani in v Novem mestu in gledé izdavanja slovenskih šolskih knjig (k prilogi 71.). 13. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu gledé slovenskega jezika pri c. kr. poštne in brzojavne nadzorništvu v Trstu in gledé slovenskih napisov nad ondornimi uradi (k prilogi 72.). 14. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o: § 9. Ustanove; § 10. Osebnostvari; § 11. Različne reči.	10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Besetzung der Landesbuchhalterstelle. 11. Beilage 78. Bericht des Steuerausschusses über den selbständigen Antrag, betreffend die Tangente des Landes bei den Einkünften der neuen Personal-Einkommensteuer (zur Beilage 37). 12. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den selbständigen Antrag, betreffend die slovenische Unterrichtssprache an den k. k. Staatsgymnasien in Laibach und Rudolfswerth und die Herausgabe von slovenischen Schulbüchern (zur Beilage 71). 13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den selbständigen Antrag inbetreff der slovenischen Sprache bei der k. k. Telegraphen- und Oberpostverwaltung in Triest und inbetreff slovenischer Aufschriften bei den dortigen Ämtern (zur Beilage 72). 14. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-ausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesausschusses, und zwar über: § 9. Stiftungen; § 10. Personalangelegenheiten; § 11. Verschiedenes.

Seja se začne ob 11. uri 10 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 11 Uhr 10 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrujem sklepčnost visoke zbornice ter otvarjam sejo. Gospoda zapisnikarja prosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XIV. deželno-zborske seje dne 16. februarja 1894.**1. Lesung des Protokolls der XIV. Landtags-sitzung vom 16. Februar 1894.****Tajnik Pfeifer:**

(Bere zapisnik XIV. seje v nemškem jeziku. — Liest das Protokoll der XIV. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Želi kdo kak popravek v ravnokar prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.**2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.****Deželni glavar:**

Ta točka odpade, ker nimam ničesar naznaniti. Ekszellenca gospod poslanec baron Schwegel se je oglasil k besedi.

Abgeordneter Excellenz Freiherr v. Schwegel:

Hohes Haus! Am Schlusse unserer Verhandlungen angelangt, glaube ich die Aufmerksamkeit des hohen Hauses auf die bevorstehende, alle Herzen der Unterthanen Seiner Majestät hochbeglückende Feier des fünfzigjährigen Regierungsjubiläums unseres Allergnädigsten Herrn lenken zu dürfen. Ich glaube, daß wir alle das Bedürfnis empfinden, den Gefühlen der Treue und unbegrenzten Dankbarkeit für die Gnade, die wir der Allergnädigsten Dynastie und insbesondere Seiner Majestät dem Kaiser zu verdanken haben, ein bleibendes Denkmal zu setzen. Ich glaube, meine Herren, den Gefühlen aller Mitglieder dieses hohen Hauses Ausdruck zu verleihen, wenn ich den Antrag zu stellen mir erlaube, daß der Landesausschuß beauftragt werde, zu diesem Zwecke in der nächsten Session entsprechende Anträge dem hohen Landtage zu unterbreiten. (Pohvala po celej zbornici. — Beifall im ganzen Hause.) Weil ich die Überzeugung hege, daß jede Erklärung, jede weitere Ausführung dieses Gedankens angesichts der Gefühle, die uns befeelen, von Überfluß wäre, so stelle ich nun den Antrag, das hohe Haus wolle beschließen:

„Der Landesausschuß wird beauftragt, dem Landtage in der nächsten Session geeignete Vorschläge zu unterbreiten, in welcher Weise das Land Krain aus Anlaß des 50jährigen Regierungsjubiläums Sr. Ma-

jestät des Kaisers den Gefühlen der unbegrenzten Treue und Ergebenheit gegen seinen allergnädigsten Herrn und der innigsten Dankbarkeit der Bevölkerung dieses Landes für die ihr erwiesene Allergnädigste Huld und Gnade durch einen Act der Humanität in würdiger Weise Ausdruck zu geben vermöchte.“

Ich erlaube mir, diesen Antrag dem hohen Hause zur Annahme zu empfehlen. (Občena pohvala. — Allgemeiner Beifall.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Svetec ima besedo.

Poslanec Svetec:

Radostno pozdravljam ta predlog častitega gospoda predgovornika v imenu vseh narodnih zastopnikov. Prepričan sem, da najde ta patrijotični klic v vsem našem blagemu vladarju in slavni dinastiji zvesto udanem prebivalstvu te dežele glasen odmev. (Živahni „Dobro“ klici. — Lebhaftes „Dobro“ Rufe.)

„Hrast se omaje in hrib,
Zvestoba Slovincu ne gine“.

tako je pel naš sloveči pesnik Ivan Koseski in on je dobro poznal svoj narod in je znal čutilom njegovim dati pravi izraz.

Častita gospoda! Ko smo pred 10 leti praznovali 600 letnico, odkar je združena naša dežela pod žezlom naše slavne dinastije; ko smo imeli posebno srečo, takrat imeti v svoji sredi našega preljubljenega vladarja: s kakim navdušenjem je takrat zastop naše dežele ponovil tisto obljubo zvestobe, katero so storili pred 600 leti naši predniki, zvestobe, katere do današnjega dne v šestih stoletjih narod naš nikdar ni prelomil (Klici: — Rufe: „Dobro! dobro!“; „Tako je!“).

Gospoda moja, prepričan sem, da tudi to priliko, ko bode praznoval naš ljubljeni vladar prelepi god 50 letnega vladanja, da bode tudi to priliko naš narod porabil z navdušenjem, da vnovič izrazi svojo ljubezen, svojo hvaležnost in svojo neomahljivo zvestobo do ljubega vladarja in do naše slavne, naše prečastite dinastije. (Živahno odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Torej podpiram po mojem prepričanju v navdušenem soglasji celega naroda slovenskega stavljeni predlog ekscelence gospoda poslanca barona Schwegeln. (Splošno odobravanje. — Allgemeiner Beifall.)

Deželni glavar:

Navdušenje, s katerim se je pozdravil predlog prevzvišenega gospoda poslanca barona Schwegeln in iskrene patrijotične besede gospoda poslanca Sveteca, s katerim temu predlogu pritrjuje, pričajo, da visoka zbornica enoglasno sprejme ta predlog, kar radostno konstatujem. (Občno živahno pritrjevanje. — Allgemeine lebhaftes Zustimmung.)

Prestopimo sedaj k točki 3. dnevnega reda, to je:

3. Ustno poročilo upravnega odseka o dodatnih naredbah gledé nedeljskega posvečevanja (k prilogi 36.).

3. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit der Nachtragsverordnungen, betreffend die Sonntagsheiligung (zur Beilage 36).

Poročevalce Povše:

Visoki zbor! Upravni odsek se je posvetoval o nasvetu, oziroma predlogu gospoda poslanca Hribarja in tovarišev, ki meri na to, da se pozivlje visoka c. kr. vlada, izposlovati na pristojnem mestu k § 2., lit. 13., točka 10. ministerske naredbe z dné 27. maja 1885 dodatek, vsled katerega bode prodajalcem špecerijskega in kolonijalnega blaga in delikates v vsem obsegu vojvodine Kranjske zapovedano, da ob nedeljah zapirajo svoje prodajalnice opoldne. Ne da se prikrivati, da je trgovinsko ministerstvo pravice, dane mu v § 75. obrtne novele iz leta 1885., le prezdano se posluževalo ter določbi, da se ima ob nedeljah sleherni delo prenehati, toliko izjem naredbenim potem dovolilo, da od prvotnega načela le malo še preostaja. Ne da se ugovarjati, da so trgovske razmere v mestih različne od onih po vaseh. Vender pa je tudi tu, kakor povsod, nedeljski počitek, boljše nedeljsko posvečevanje, potrebno toliko iz verskega, kakor iz zdravstvenih in izobraževalnih ozirov.

Tendenca prejšnjega zakonodajstva bila je vedno na to obrnjena, da je nedelja ne le v počitek, ampak tudi v posvečevanje namenjena in z radostjo pozdravljam, da je gospod predlagatelj v svojem utemeljevanji rabil pravo besedo: „posvečevanje nedelje“. Do leta 1860. veljalo je v naši državi posvečevanje nedelj, katero pa se je moralo umakniti modernega časa značaju ter se sme glasiti le še nedeljski počitek. Pregoreči osrečitelji ljudstva v jedno mer kričijo, da se ne sme ubogemu zabraniti, tudi ob nedeljah zaslužiti si kaj, zato zahtevajo, da naj se ne zabranjuje delo ter da se z nedeljskim počitkom pogube milijoni ljudskega premoženja. Zopet drugi trdijo, da sploh ni mogoče, osobito v trgovini, zabraniti dela oziroma trgovine ob nedeljah, in dokazujejo, da ljudstvo mora tudi ob nedeljah živeti; osobito kažejo, da na kmetih je navada, da ljudstvo ob nedeljah, ko pride v cerkev, tudi potrebno blago kupuje. Res je to, pa ne more se zanikati, da ne bi bila to nekaka razvada.

In če se že dovoli, vsaj pa ni treba celega dne v to, in prav je gospod predlagatelj utemeljeval, da se to navadno pri prvi maši, sploh predpoldne vrši, ne pa popoldne. In če pogledamo v druge države, na primer v Prusijo, tam počitek velja za prodajalnice na kmetih od zjutraj do 9. ure in od 12. do 3. ure popoldne. Kaznovani so tudi tisti, ki se zasačijo v gostilni! Sicer pa le dobre volje pomanjkuje pri nas. Na Angleškem pričinja se nedeljski počitek že ob 4. uri popoldne v soboto in to nas pač spominja na našo lepo navado, da ob 4. uri popoldne

zvonenje — večernice — nas opominja, da se pripravljamo na posvečevanje Gospodovega dne. In vender je Angleška silno bogata, napredna v obrtu vzlic temu, da tako strogo izvršuje posvečevanje nedelj, da celó gostilne zapirajo in tovorni vlaki se ustavijo ter šele v ponedeljek zjutraj nadalje vozijo. Prav jednako je v Ameriki, kjer se res kaj lepo posvečujejo nedelje.

Zanimivo je za nas, kar je sklenil gledé nedeljskega počitka shod trgovinskih pomočnikov dné 7. septembra 1890 na Dunaji, kjer je bilo zbranih zastopnikov skorej do pol milijona trgovskih pomočnikov.

Resolucija se glasi:

„Nedeljski počitek naj se uredi, in sicer:

a) v mestih z več od 10.000 prebivalcev imajo trgovine, ki nimajo pečati se s prodajo živil, ob nedeljah popolnoma mirovati, one pa, ki prodajajo živila, imajo vsaj ob 10. uri predpoldne zapreti prodajalnice;

b) v manjših mestih in v trgih ter v vaseh po deželi imajo se vse prodajalnice, tudi s živili, zapreti ob 11. uri predpoldne.“

Ker pa je važno, da trgovinski pomočniki zamorejo zadostiti tudi verskim svojim dolžnostim, potrebno je, da se tudi po kmetih prodajalnice vsaj ob 10. uri zatvorijo. V Ljubljani navadno mesarji ob 10. uri zapró in vender si vsak oskrbi meso do te ure. Torej le razvada je, da ne rečem lenoba, da so prodajalnice ob nedeljah odprte. Sicer pa mi bo gospod predlagatelj pritrdil, da glavna služba božja, to je sveta maša, vrši se predpoldne, ne popoldne.

Iz resolucije trgovinskih pomočnikov, zbranih v Kolinu na Češkem, je razvidno, da so se izrekli kar najodločnejše, soglasno in slovesno za celotno pravo posvečevanje nedelj. In mladočeški poslanec dr. Kaizl izrekel je v državnem zboru besede: „Posvečevanje nedelje odgovarja že od davno sem priznani in po verskem čutu posvečeni potrebi!“

Kolike važnosti je nedeljski počitek tudi za izobražbo človeštva, izrekel je veliki državnik Montalembert v francoski zbornici, ki je imenoval kot največjega sovražnika ljudske izobražbe ravno nedeljsko delo!

Kar najhuje se pa godi pomočnikom v trgovskih prodajalnicah, osobito pa v onih, ki imajo tudi trafiko za tobak. Pravi sužnji so, celo leto dan za dnem morajo od ranega jutra do pozne noči do 10. ure biti v službi, to zaradi tobaka, smodk! Štacunarji na Vrhniki bi kaj radi zapirali vsaj ob petih ter so prosili v to dovoljenja pri finančnem ravnateljstvu. Toda zastonj! Vsled konkurence pa potem vsi imajo odprte prodajalnice. Slab vzgled daje država sama, da tako strogo pazi na svoj interes, tobačni monopol. No, lahko se vsakteri preskrbi v soboto s smodkami. Kaj pa na kmetih v hribskih vaseh, kjer imajo ure hodá do tobačnih trafik, zato si pa moder mož kupi celi zavitek tobaka za cele tedne. Naj ga tudi tržan in meščan posnemata!

Izrekel sem besede: da bi pač država bila v prvi vrsti poklicana, dati dober vzgled, saj ji mora

ob takih časih, kakor so današnji, pač na tem biti, da je ljudstvo verno, ker le tako veruje na posvetno oblast. In kako država ravna? Ne le v tobačnih trafikah, ampak tudi v uradih predpoldne, ko se vrše službe božje, sveta maša in propovedi, morajo uradniki biti po uradih!

Povsem torej opravičen je ta predlog, in ker je naša dežela ne le eminentno katoliška, ampak skorej izključno katoliška, delovati morajo ljudski zastopniki, da se tudi naši prazniki posvečujejo. Žalibog, da § 75. obrtne novele gledé posvečevanja praznikov ima le to določilo, da se ima o praznikih službujočim obrtnim pomočnikom dati prilika, da zadostijo svojim verskim dolžnostim. Upajmo, da se bo tudi v državnem zboru obrnilo na bolje v tem oziru, in želeti je, da iz ljudstva samega izhaja sklep posvečevanja nedelj in tudi praznikov. Za sedaj pa naj bi c. kr. oblasti vsaj na to pazile, da bi se sedanje naredbe in postave natančno izpolnovele in da bi se osobito na to pazilo, da se ob času božje službe po cerkvah v bližini cerkev ne kruši zakon, kakor se ne malokrat. Dobro volje manjka in marsikaj družega manj važnega se zasleduje, to pa ne.

Veljati bi moralo to v vsaki stvari in zadevi, naj je merodajna beseda strokovnjakov in tako nava-jamo obrtno enketo, kjer so se vsi izrekli za nedeljski počitek, oziroma posvečevanje, tako tudi kranjski veščaki. Tako sta se dva izrekla za popolno posvečevanje nedelj in praznikov, drugi za nedelje, in med temi gospod stavbeni mojster Filip Zupančič za popolni celdanski počitek nedeljski tudi za prodajalnice z živili.

Tudi na državni zbor došlo je nad tisoč peticij z nad 300.000 podpisi, ki vse merijo na to, da se jim tudi omogoči nedeljski počitek. Več kot opravičena je taka zahteva; in ker se tudi pri nas godi jednaka krivica in ker je osobito iz verskega ozira v naši vseskozi katoliški deželi na to delati, da se značaju in verskemu prepričanju slovenskega prebivalstva primerno tudi v javnem življenji ravna, je ta predlog povsem umesten ter ga razširim, in sicer na podlagi izreka shoda trgovinskih pomočnikov, ki se je vršil na Dunaji dne 7. septembra 1890. leta, ter v imenu upravnega odseka predlagam:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) Visoka c. kr. deželna vlada se pozivlje, izposlovati na pristojnem mestu k § 2., lit. B., točka 10., ministerske naredbe z dne 27. maja 1885, drž. zak. št. 83, dodatek, vsled katerega bode prodajalnicam špecerijskega, kolonijalnega blaga, delikates, prav tako prodajalcem tobaka in smodk ter loterijam v vsem obsegu vojvodine Kranjske zapovedano, da ob nedeljah zapirajo svoje prodajalnice ob 12. uri predpoldne.

2.) Visoka vlada naj strogo pazi na to, da se sedanje določbe obrtnega reda natančno izvršujejo ter tudi, da se službujočim v obrtnih in trgovinah omogoči, udeleževati se predpoldanske službe božje tudi ob praznikih, kakor veli § 75. obrtnega reda.

3.) Ker se vrše v državnem zboru, oziroma v od tega izvoljenem obrtnem odseku obravnave, ki merijo na to, da se obrtni red predela, in sicer osobito tudi v tem, da se nedeljski počitek povsem

vpelje, oziroma razširi in vpelje tudi v prodajalnicah za špecerijsko blago, kakor tudi za tabačne trafike, naroča deželni zbor deželnemu odboru, da obvesti visoko c. kr. deželno vlado, da želi deželni zbor vojvodine Kranjske, da se v nameravanem novem obrtnem redu strogo zaukaže posvečevanje ne le nedelj, ampak tudi praznikov, in sicer za vse panoge obrta, tudi za prodajalnice živil in tobaka“.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

Gospod poslanec Klun ima besedo.

Poslanec Klun:

Visoki zbor! Ne bi se bil oglasil k besedi, ako bi se ne bil gospod predlagatelj pri utemeljevanji svojega predloga prav po nepotrebnem in jako drzovito zaganjal v našo stranko, ker ni podpisala njegovega predloga. Tudi očitanje bi me ne bilo privzdignilo, da smo se s tem pregrešili zoper svojo politično izjavo in zoper svoj program, ker zmirom naglašamo, da nam je za povzdigo verskega čuta in verske vzgoje, pa nismo hoteli podpisati predloga, ki je namenjen, vsaj v nekoliko meri doseči ta smoter. Ali gospod poslanec Hribar je dostavljal še besede, da so same in gole fraze, ako očitamo liberalcem, da delajo proti verski zavesti slovenskega naroda, da so to fraze, govorjene skozi okno, samo zato, da se volilci obdelujejo. In to me je pripravilo, spregovoriti nekoliko besed in pojasniti predlog gospoda poslanca Hribarja.

Gospod poslanec Hribar pravi, da je nedeljski počitek važen iz narodno-gospodarskega, verskega, zdravstvenega in človekoljubnega ozira. V tem mu popolnoma pritrjujemo, ali opozarjamo ga, da njegov predlog ne ustreza niti v jednom, niti v drugem oziru.

Slavna gospoda! Nedeljski počitek je star kakor človeštvo. Bog je vstvaril človeka za delo, ker ga je postavil v raj, da bi ga obdeloval. Ali že takrat je Bog posvetil sedmi dan, in s svojim počitkom človeku dal vzgled, da naj tudi on šest dni dela, sedmi dan pa počiva in posvečuje Bogu. Ako je bil torej človeku zaukazan počitek sedmega dne v tednu celo tedaj, ko delo človeku ni prizadevalo nobenega truda, ko ni delal v potu svojega obraza, ampak lahko in z veseljem, koliko potrebnější je bil ta počitek šele potem, ko je Bog preklel zemljo in človeku rekel: „V trudu se boš od zemlje živel vse dni svojega življenja in v potu svojega obraza boš svoj kruh jedel!“

Zato je Bog Mojzesu ponavljal svojo prvotno zapoved in človeku naročil: „Šest dnij delaj in opravljaj vsa svoja dela, sedmi dan pa ne delaj nobenega dela, ne ti, ne tvoj sin, ne tvoja hči, ne tvoj hlapec, ne tvoja dekla, ne tvoja živina, ne tujec, ki je znotraj tvojih vrat!“ (II. Mojz. 20, 9—10.) Poleg sobot bili so pa Izraelcem zapovedani še nekateri drugi prazniki v spomin raznoterih važnih dogodkov, in da bi vse te dni s sobotami vred tem bolj gotovo praznovali, zažugana je bila prestopnikom te zapovedi smrtna kazen.

Izraelci so ta počitek vestno držali, in pravoverni med njimi ga drže še sedaj. Ko je pa prišlo krščanstvo, ni le gospod posvetil dela s tem, da je sam delal in pomagal svojemu redniku Jožefu, ampak on je posvečeval tudi sobote in praznike ter nam dal vzgled, kako tudi mi šest dni delamo, sedmi dan pa počivamo. In da nihče ne bi pozabil te vzvišene dolžnosti, zato cerkev ponavlja zapoved božjo gledé posvečevanja nedelj, ob enem pa zapoveduje posvečevati še nekatere druge praznike, ki so bili od nje v spomin važnejših dogodkov iz življenja odrešenikovega in njegove Matere in svetnikov v posvečevanje določeni. Dokler je bilo ljudstvo polno krščanskega duha, je to tudi vestno spolnovalo in po nekdanjem cehnem redu bile so občutljive kazni določene za obrtnike, ki so ob nedeljah ali praznikih delali in ob sobotah dela niso ustavili, kadar je odzvonilo delopustu.

Pa tudi ob delavnikih niso predolgo delali, ker so se zavedali, da bi bili odgovorni pred Bogom, ako bi moral zaradi njihove odredbe, zaradi njihove dobičkarije delavec toliko časa delati, da bi vsled tega trpelo njegovo življenje, njegovo zdravje, ali njegova nrvnost.

Po starem rudniškem redu se je delalo samo 8 ur na dan, ob sobotah celo samo 4 ure, ob nedeljah in praznikih pa so počivali in jih posvečevali.

To so torej krščanska načela, ki varujejo delavca pred trpinčenjem brezusmiljenih gospodarjev, ki mu dajejo priliko, služiti si pošteno vsakdanji kruh, ob enem pa tudi skrbeti za svojo duševno izobrazbo in versko-nravnne potrebe. Ta načela so danes ista, kakoršna so bila, ko so odpravila sužnost izmed krščanskega sveta in kakoršna bodo ostala toliko časa, dokler ostane sveta vera in cerkev Jezusova, kateri je od njenega božjega ustanovitelja zagotovljen obstanek do konca sveta.

Kjer je še kaj živega krščanskega duha, se ta načela tudi zdaj še izvršujejo in se bodo izvrševala tudi pozneje brez zakona; ali ker čedalje bolj gine krščanski duh, ker je hlepenje po bogastvu čedalje večje, ker se čedalje bolj razširja oderuštvo, lakomnost, razuzdanost in sebičnost, treba je ljudem zopet in zopet v spomin klicati krščanska načela in priporočati postavodajalstvu, da naj na to jedino pravo in trdno podlago opira svoje zakone.

V starih časih zdelo se je olikanim in prostim narodom zaničljivo in sramotno, lotiti se kakega dela iz dobičkaželjnosti. Načelo je bilo torej pravo, ali grešili so omenjeni narodi v tem, da so naposled zaničevali vsako delo sploh in ga prepuščali sužnjem. Krščanstvo pa je zopet v veljavo spravilo pravo razmerje; ono obsoja delo zaradi dobičkarije kot nernavno oderuštvo, delo iz nrvnih nagibov pa je po krščanskih načelih za človeka častno in njegova dolžnost.

Šele našemu veku, ki se ponaša s posebnim človekoljubjem in z izvanredno omiko, bila je prihranjena sramota, zopet podreti to pravo in pravično razmerje in oskrnjati se z nenasitljivo pohlepnostjo po dobičku, s sebično lakomnostjo in z najbolj premeteno razuzdanostjo. Zlato tele je jedini Bog takim ljudem, jedini malik, okoli katerega

v svoji zaslepljenosti in strasti skačejo in plešejo, kakor nekdanj Izraelci v puščavi, in kateremu darujejo na tisoče in tisoče človeških žrtev, žensk in otrok, na milijone in milijone mladeničev, delavcev in pomočnikov, ki se dušno in telesno po tovarnah, delavnicah in prodajalnicah pogublajo, ki počasi medlé in hirajo in prerano v hladno zemljo cepajo. V srce nas je bolelo, ko smo pri veliki obrtni enketi, katero je bil lansko leto sklical obrtni odsek državnega zbora, iz ust povabljenih veščakov slišali, da morajo po nekaterih predilnicah na Moravskem delavci in celo nedorasli otroci delati po 16 do 19 ur na dan in da se po nekaterih prodajalnicah, zlasti kjer se prodajajo živila in specerijsko blago, pa tudi po c. kr. trafikah pomočniki in učenci redno mučijo po 14 do 16 ur na dan.

Pa sebičnemu in lakomnemu svetu to še ni dovolj, njemu tudi to ni prav, da bi človek ob nedeljah in praznikih počival. Ker so otrsli krščanstvo, za vzvišeni pomen nedelj in praznikov nimajo nobenega razuma, samo to računijo, koliko zaslužka gre v zgubo, ako se ob nedeljah in praznikih ne dela ter svoje delavce silijo, da naj jim tlako delajo tudi ob nedeljah in praznikih. Oni ne vedó, kaj se pravi človeku upreženemu biti dan za dnevom in ne imeti nobenega počitka. Oni brez vsake težave v žep spravljajo svoj dobiček in počivajo po lastni volji, kadar in kjer in kakorkoli hočejo.

Tem huje pa so delavci in pomočniki čutili to strašansko premembo prejšnjih razmer, in po celem svetu se je razlegal njih obupni krik in klic na pomoč. Ali dokler so imeli gori omenjeni ljudje po svojih liberalnih zastopnikih v postavodajalnih zborih merodajno in odločevalno besedo, bilo je vse pritoževanje in moledovanje zastonj in pri nas se je šele tedaj obrnilo na bolje, ko se je morala prejšnja liberalna levica umakniti novi desniški večini v državnem zboru. Leta 1883. je bil v mnogih in važnih točkah premenjen obrtni red iz leta 1859., in leta 1885. je bila sprejeta določba gledé nedeljskega počitka, ki se glasi: „Ob nedeljah ima počivati vse obrtno delo“.

Katoliški poslanci bi bili kaj radi vpeljali tudi počitek ob zapovedanih praznikih, ali vse njih prizadevanje je bilo zastonj. Jedino, kar so mogli katoliški poslanci zastran njih doseči, je bila določba, da jim morajo gospodarji ob praznikih dati priliko, iti k sv. maši. Še nedeljski počitek se ni mogel vpeljati za vse delavce, služabnike in pomočnike, ampak samo za obrtno pomožno osobe, in še za to ne brezizjemno, ampak dovoljeno je bilo ob nedeljah čiščenje in popraviljanje obrtnih strojev in prostorov. Razven tega je bila ministru pripoznana pravica, iz veljavnih uzrokov delati izjeme in obrtna dela dovoljevati tudi ob nedeljah.

Še slabše je bilo za trgovinske pomočnike, za katere omenjena določba ni veljala, ampak trgovinski minister je določeval za razne kraje in trgovine raznoteri nedeljski počitek; jedni morajo svoje prodajalnice zapreti opoludne, jedni šele ob petih popoldne, jedni pa smejo ali dostikrat celo morajo tudi ob nedeljah prodajati celi dan. Kadar se pa začno delati izjeme, ob samih izjemah skoro zgine

pravilo. Tako je tudi z nedeljskim počitkom. Postavno imamo nedeljski počitek, dejansko pa ne. Marsikateri trgovec bi rad zaprl svojo štacuno in svojim pomočnikom dal počitek, ali sosedu je dovoljeno imeti odprto, zato se tudi on poslužuje te dovolitve in drži prodajalnico odprto iz zgolj konkurence, in ubogi pomočniki pridejo ob svoj počitek.

Nekateri trgovci pa še na poseben način v svoj dobiček izkoristujejo določbe, gledé nedeljskega počitka. Ker se smejo po ministerski odredbi štacune z jedili odprte imeti do 5. ure popoldne, začeli so nekateri prodajalci z mešanim blagom prodajati tudi kruh, sočivje itd., pa le zaradi tega, da morejo svoje štacune dalje odprte imeti in svoje pomočnike na tak zvit način pripravljajo ob nedeljski počitek.

Neka ministerska odredba z dné 31. decembra 1891, št. 52.021 sicer določuje, da morajo gospodarji takih štacun svojim pomočnikom vsako nedeljo privoliti vsaj poldnevni počitek, ali jim dati na vsakih 14 dni ali na 3 tedne celi dan prosto; toda gospodska ne gleda na strogo izvrševanje te zakonite določbe, pomočnik pa je ne more tirjati, ker se sicer izpostavi nevarnosti, da zgubi svojo službo.

Če vprašamo, zakaj se pri trgovini delajo tako splošne izjeme, se nam navadno odgovarja, da se to godi iz ozirov na prebivalstvo, ki ob nedeljah najprilicneje in vsled tega najraje kupuje potrebne reči. Ali ta izgovor je piškav. Pred obrtnim redom bile so vse štacune zaprte, kar velja na Angleškem in v Ameriki še zdaj. In tudi pri nas so nekateri dnevi v letu, kakor Božič, Velika noč in Sv. Rešnje Telo, ko prodajalnice niso odprte.

Ako je bilo torej to prej mogoče in je ob omejenih dnevih in v imenovanih deželah mogoče še zdaj, zakaj bi to ne bilo mogoče zdaj sploh? Izprva se bode nekaterim morebiti malo nadležno zdelo, ali sčasoma se bodo ljudje temu zopet privadili, in, ako bodo videli, da so ob nedeljah štacune zaprte, se bode vsaka gospodinja že prej preskrbela s potrebnimi rečmi, trgovinski pomočniki pa bodo imeli vsaj ob nedeljah mir in počitek, ki so ga iz raznih ozirov silno potrebni.

Vsak človek, kateri pošteno dela — in trgovinski pomočniki so menda tudi ljudje, — potrebuje razvedrila in počitka. In čim dalje dela, tem večji mora biti tudi počitek. Če morajo torej trgovinski pomočniki v nekaterih krajih, in zlasti po štacunah s specerijskim blagom, delati in se ubijati po 12 do 16 ur na dan, jim poldnevni nedeljski počitek pač ne zadostuje, ampak treba jim je cellega dne.

Ne moremo si misliti, da bi bil vsakteri izmed njih zgubil ves verski čut, ampak večina med njimi se zaveda svoje vere in čuti dolžnost, ob nedeljah zadostovati božji in cerkveni zapovedi in pri daritvi sv. maše iskati kreposti za svojo dušo in tolažbe za svoje dostikrat britko užaljeno srce. Vsakterega žene, čedalje bolj izobraževati svojega duha, bistriti um in pomnoževati svojo vednost, zlasti katero za dobro in uspešno izvrševanje svoje trgovinske stroke potrebuje. Vsakdo čuti potrebo, se po tolikem trudu tudi malo razvedriti in v prijetni družbi iskati krat-

kega časa in nedolžnega veselja. Zlasti pa mora vsakdo varovati svoje zdravje, ki je največji dar božji za vsakega človeka.

In prav v tem oziru so trgovinski pomočniki zdaj jako na slabem. Dvanajst- do šestnajsturno delo na dan, nizki in zaduhli prostori in pomanjkanje počitka zelo neugodno vpliva na njih zdravje, kakor pričajo statistični izkazi. Pri trgovinski gremijalni blagajnici dunajski je vpisanih 12.237 pomočnikov, izmed katerih jih je bilo leta 1892. mimogredé bolnih 11.844, torej malone da vsi. Hudo bolnih in za izvrševanje poklica nezmožnih jih je bilo 1800, torej 14.5% s 46.237 bolniškimi dnevi; kužljive bolezni jih je imelo 365, za krvjo bolnih je bilo 174, na sapilih 467, v želodcu 469, vse to zaradi slabega zraka in preobilnega truda in dela. Povprečna starost živčih znaša 29 do 30 let, povprečna starost zamrlih pa 34—35 let. Tako neugodnih števil ne najdemo pri nobenem drugem stanu.

Tudi v družinskem oziru je sedanje razmerje jako škodljivo. Če mora oženjeni pomočnik ali tudi gospodar ali gospodinja dan za dnevom po 16 ur ali morda še dalje biti v štacuni, in če mora prodajati tudi v nedeljo dopoldne ali še popoldne nekoliko ur, mu ni mogoče skrbeti za pravo odgojo otrok. Mati nima časa, otrok opravljati, oče jih ne more nadzorovati, ampak prepuščeni so poslom, kjer se dostikrat popačijo, ali pa vsaj zdivjajo. Ako hočejo torej pomočniki zadostovati potrebam svojega srca in duha, svoje duše in svojega telesa in svoje družine, jim ne zadostuje samo poldnevni nedeljski počitek, ampak imeti morajo vsaj celo nedeljo zase in za svojo družino. Zato se ne smemo čuditi, da vsi pomočniki celodnevni nedeljski počitek zahtevajo kot eno najglavnejših tirjatev, in da komaj pričakujejo trenutka, ko bode vsem brez razločka dovoljeno sedmi dan počivati.

Obrtni odsek državnega zbora sklical je bil lansko leto od 25. maja do 10. avgusta velikansko obrtno enketo, da bi iz ust prizadetih krogov, delavcev, pomočnikov, obrtnikov, trgovcev in tovarnarjev slišal njih glavne težnje in se podučil, v katerih točkah naj bi se spremenil obrtni zakon. Med 30 vprašanji, ki so se bila predložila povabljenim strokovnjakom v pretresanje, zadevalo je 28. vprašanj tudi nedeljski počitek. Vsi delavci brez razločka so zahtevali celodnevni nedeljski počitek, eni so pa segali celo dalje ter priporočali počitek 36 ur, namreč od 6. ure v soboto zvečer do 6. ure v ponedeljek zjutraj. Tudi v tem so bili vsi jedini, da naj ta počitek velja za vse pomočnike brez razločka, naj služijo v mestih ali na deželi, naj prodajajo cvetlice ali tobak, ali kramarsko, ali specerijsko blago, ker je 16 urno delo na deželi in v manjših mestih za pomočnike enako mučno, kakor v glavnem mestu. Za pomočnike po gostilnah, ki se ob nedeljah ne morejo zapirati, zahtevali so kot nadomestilo kak drug dan v tednu, in razun tega so tudi še priporočali, da naj bi ob nedeljah gostilne ne smele mrzlih jedil prodajati čez ulice, da bi ne delale škode trgovcem, ki morajo svoje štacune zapirati. Koliko je pomočnikom mar za nedeljski počitek, vidi se tudi iz tega, da so za one trgovce in obrtnike,

ki bi se ne držali zakona in svojim pomočnikom ne dovoljevali nedeljskega počitka, zahtevali ostro kazen in sicer ne v denarjih, ampak z zaporom. Kdor delavce in pomočnike ob nedeljah zapira po delavnicah in štacunah, sam pa se lepo sprehaja, naj se po njihovi sodbi vtakne v zapor, da bode videl in čutil, kako prijetno je, na Gospodov dan zaprtemu biti.

Mnogo zastopnikov je pri tej priliki povdarjalo tudi katoliško prepričanje, ter zahtevalo, da naj se nedelja tudi posvečuje s službo božjo ter na prav enak način kakor nedelje praznujejo in posvečujejo tudi zapovedani prazniki. Na deželi je na mnogih krajih že zdaj to vpeljano, da med službo božjo zapirajo štacune; zlasti pa bi morale krčme zaprte biti mej službo božjo.

Gospodarji, obrtniki in trgovci so se postavljali na drugo stališče. Nekateri so pač priporočali cel dneveni nedeljski počitek in povdarjali, da je v ponedeljkih delo slabeje, ako delavec dela ob nedeljah in da ima gospodar vsled tega v ponedeljkih toliko ali še več škode, kakor je pridobil z nedeljskim delom; nekateri so povdarjali tudi versko stališče in zahtevali posvečevanje nedelj in zapovedanih praznikov, mnogi pa so priporočali, da naj se nedeljski počitek pričinja ob 10. uri dopoldne ali opoldne, eni so se potezali, da naj se pričinja ob dveh, eni ob štirih popoldne in še nekateri so zagovarjali sedanje določbe, češ, da so zadostne, ako se le izvršujejo.

In zdaj pogledjmo, v koliki meri Hribarjev predlog zadostuje raznim potrebam in zahtevam.

Vsak otrok, ki k pameti pride, pozna božjo in cerkveno zapoved, ki velevala: Posvečuj praznik, in bodi vsako nedeljo in vsak zapovedani praznik spodobno pri sv. maši. Ravno tako pa tudi vsak otrok vé, da se sv. maše opravljajo samo dopoldne, ne pa tudi popoldne. Če naj se torej nedeljski počitek omeja le na nedelje in celo ob nedeljah pričinja šele opoldne, pomočniki nikakor ne morejo zadostovati svojim verskim dolžnostim. Vernemu kristjanu ta predlog torej nikakor ne zadostuje, ampak se utegne le naprednim ljudem privilegati, kateri sv. mašo na kol obešajo in v prosto naravo hité, češ, Bog je povsod, in na Golovcu ali Grintovcu ga ravno tako lahko čistiš, kakor v cerkvi pri sv. maši.

Pa tudi v narodno-gospodarskem, zdravstvenem in humanitarnem oziru ta predlog ne zadostuje. Če človek dan za dnevom od ranega jutra do pozne noči po 16 ur ali morebiti še dalje tiči v tesnih in zaduhlih prostorih in šele v nedeljo opoldne ves truden in zdelan pride med svet, kaj naj počne? Ali naj se vleže, da se malo odpočije, ali naj vzame knjige v roke, da zlahtni svoje srce, bistri svoj um, pomnožuje svojo vednost, ali naj hiti na zrak, da vtrdi svoje zdravje, ali naj poišče veselo družbo, da se malo razvedri, ali naj ostane, ako je oženjen, pri ženi in otrocih, da vžije malo družinskega veselja?

Hribarjev predlog je pa tudi v tem pretesen, da se ozira samo na prodajalce špecerijskega, kolonijalnega blaga in delikates, gledé drugih pa naj ostane pri starem. In vendar je tudi za druge potreben nedeljski počitek. V prvi vrsti spadajo semkaj

c. kr. trafike in loterije. Dotični prodajalci in prodajalke spadajo med trgovinsko pomočno osobje, ker je pač vse eno, ali prodaja kdo sladkor ali kavo, ali gnjate in klobase, ali tobak in loterijske rimese, ali koleke in pismene marke.

Ministerska odredba z dné 27. maja l. 1885., drž. zak. št. 83., v § 2. lit. B, točka 10., katera naj se po Hribarjevem predlogu spremeni, se prav nič ne ozira na c. kr. trafike in loterije. Vender pa državni izdelki ne morejo biti izvzeti od obrtne postave. Že po sedanjih določbah bi se morale c. kr. trafike in loterije ob nedeljah zapirati vsaj opoldne, pa morajo ostati odprte celi dan. Nižjeavstrijska finančna direkcija je v poboljšanje dotičnim pomočnikom, oziroma pomočnicam že zdavnej zaukazala, da jim morajo gospodarji prosto dati vsako drugo nedeljo, ali vsak teden po pol dneva; toda pomočniki in pomočnice se te polajšave ne morejo posluževati, ker morajo skrbeti za kakega namestnika, kateremu pa brez prejšnjega inventiranja skorej ne morejo izročevati blaga. To je pa tako zamudno in težavno, da se raje odpovedo dotični dobroti, ako jih gospodar, oziroma gospodinja sama nočeta nadomestovati. Skrajni čas je torej, da se tudi c. kr. trafike in loterije zapirajo ob nedeljah, in sicer ne samo zaradi načela, ker so ljudje, ki po 16 ur tiče v tesnih ljuknah in dostikrat celo svoje jedi uživajo v zaduhlih, od nikotina zastrupljenih prostorih, nedeljskega počitka zelo potrebni, ampak ker se sicer tudi po drugih prodajalnicah ta počitek ne da izvrševati. Prav veliko trgovcev z raznim blagom poleg navadnih trgovinskih rečij prodaja tudi smodke in tobak; vsi ti svojih štacun torej ne bi smeli ob nedeljah zapirati, ako se tudi za trafike ne določi nedeljski počitek, kar bi bilo pa tudi krivično za druge poštene trgovce, ki bi morali svoje štacune zapirati. V Laasdorfu so se bili tamošnji trgovci sami med seboj pogodili, da bodo ob nedeljah vsi štacune zapirali, tudi oni, ki so poleg drugega blaga prodajali tobak. Res so to storili, ali v ponedeljek pride c. kr. finančno-stražni nadzornik in jim žuga z ovadbo in kaznijo, ako še katero nedeljo zapro svojo trafiko. Kakor so pripovedovali gališki veščaki, si tamošnji menjalci ali bankirji kaj radi preskrbujejo tudi licence za prodajo tobaka, kolekov in pisemenih mark samo zaradi tega, da morejo svoje prodajalnice odprte imeti tudi ob nedeljah. Silno potrebno je torej, da se zaukaže ob nedeljah tudi zapiranje c. kr. trafik in loterij. Kadivci bodejo iz početka morebiti malo godrnjali, ali naposled se bodo privadili in se ob sobotah preskrbovali s tobakom in smodkami, katere v najskrajni sili pa lahko dobé tudi pri kakem prijatelju ali pri postrežniku v gostilni. Država naj daje torej dober zgled, ki bode dobrodejno vplival na ljudstvo, katero se bode hitro privadilo nedeljskega počitka in se rado onegalo pretirane složnosti.

Pa še nekaj drugega prezira predlog gospoda poslanca Hribarja. Prava kuga so žganjarije zlasti za delavski stan. Nekateri ob sobotah dobé plačo, pa je ne nesejo domu, ampak se še med potjo zgube v žganjarije, kjer ostanejo čez noč, pozabijo na ženo in otroke, zapravljajo zasluženi denar in telesno in нравno propadajo. Prisédši domu se žganjarji ne

zavedajo, da je napočila nedelja, katero je treba posvečevati. Na vso moč si je treba torej prizadevati, da se to kolikor mogoče omejuje. Zato se od vseh strani čujejo glasovi, da naj se tej kugi postavodajalstvo z vso silo ustavlja, postavno ukrene, da naj se žganjarije zapirajo v sobotah že ob 6. uri zvečer in ostanejo zaprte do 6. ure v ponedeljek zjutraj.

In zadnji pogrešek predloga gospoda poslanca Hribarja je končna zahteva njegova. Kdor se peča z javnimi zadevami, iz državno-zborskih poročil vé, da se pripravlja temeljita preosnova obrtnega zakona in da je bila prav v ta namen lansko leto sklicana že prej omenjena velika obrtna enketa. V razgovor so prišle raznotere važne zahteve obrtnikov, med katerimi je tudi nedeljski počitek. Vse te zahteve bodo tem laglje obveljale, ako jih prizadeti in drugi veljavni krogi podpirajo s peticijami, priporočili in primernimi izjavami. Posebne važnosti v tem oziru so mnenja deželnih zborov. Predlog gospoda tovariša Hribarja o tej znameniti premembi nič ne omenja, in ker družega ne zahteva, kakor neznatno premembo neke ministerske odredbe, bi človek sodil, naj gledé določb obrtnega zakona samega ostane pri starem. To pa ne zadostuje; mi hočemo nedeljski počitek urediti s postavo samo, in ga ne pripuščati spremenljivim ministerskim odredbam, in če naj se naš deželni zbor oglasi v tej zadevi, oglasi naj se v tem smislu, da vlado pozivlja, pri nameravani premembi obrtnega zakona ozirati se tudi na opravičene zahteve gledé celodnevne nedeljskega počitka.

To so razlogi, zakaj nismo hoteli podpisati predloga gospoda poslanca Hribarja.

Zdaj pa sodite sami, ali je imel prav, ko nam je pri utemeljevanji svojega predloga očital, da smo prestopili svoj program, ker njegovega predloga nismo podpisali. Še bolj drzovito pa je bilo nam očitati, da govorimo skozi okno samo zaradi tega, da obdelujemo volilce. Jaz ne govorim nikdar skozi okno, ampak stvarno razpravljam vsako reč; gospodu poslancu Hribarju nečem očitati, da je v tem slučaju ravnal po znanem izreku: „Wie der Schelm ist, so denkt er von Andern“, dasi bi se kaj lahko človeku vrivala ta misel.

Strinjam pa se s predlogom upravnega odseka, ki se ozira na celodnevni nedeljski počitek, na vse kraje, vse obrti, tudi na trafike in loterije, in na prošnjo do državnega zbora za spremembo obrtnega zakona. Samo ene reči pogrešam v njem, namreč določbe zastran žganjarij.

Zato si usojam nasvetovati dostavek:

„Žganjarije pa naj bodo zaprte od 6. ure v soboto zvečer do 6. ure v ponedeljek zjutraj.“

Če se tudi vsled tega morebiti zmanjša naša deželna naklada na žganje, se pa povzdigne npravnost našega ljudstva, kar je gotovo več vrednosti, kakor nekateri zgubljeni krajcarji. Zato Vas prosimo, da pritrdite nasvetom upravnega odseka in mojemu dostavku.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo dostavek gospoda poslanca Kluna, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Dodatni predlog je zadostno podprt in je torej v debati.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Tavčar ima besedo.

Poslanec dr. Tavčar:

Predlagam konec debate.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri se strinjajo s predlogom gospoda poslanca dr. Tavčarja na konec debate, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog na konec debate je enoglasno sprejet. (Veselost. — Heiterkeit.)

Besedo ima gospod poslanec Hribar, ki se je že poprej oglasil.

Poslanec Hribar:

Ko je začel govoriti častiti gospod predgovornik o nedeljskem počitku, primeril se mu je lapsus linguae, da je dejal „nedeljski počutek“ in res je prišel v nekak nedeljski počutek, kajti napravil nam je tako pridigo, kakor bi jo jutri utegnili slišati v kakej cerkvi. (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: „Bi ne škodovalo!“) Povedal nam zlasti v prvem delu svojega govora ni nič novega. Govor njegov bi se dal razdeliti na dva dela. Prvi del je bilo ono, kar je takorekoč govoril s prižnice, in potem pride ono, kar je rekel o stvari sami. Kar je bilo meni namenjeno, bi si bil častiti gospod kanonik lahko prihranil; kajti glasilo, katero se zmatra za njegovo glasilo, odgovorilo mi je že in sicer odgovorilo — naravnost rečem — tako nečastno, da se mi je gabilo, ko sem čital dotični članek. Jaz gospodi od te stranke nisem ničesar drugega očital, kakor samo to, da niso podpisali takega predloga, katerega bi bil lahko podpisal vsak poslanec. Častiti gospod predgovornik pravi sicer, da so imeli gospodje njegove stranke vse tiste razloge, katere je danes v poldrugo uro trajajočem govoru razvijal, v mislih že takrat, ko je šlo za podpise na predlogu; ali nekateri gospodje so mi rekli, da predloga niso podpisali, ker ga niso dobili v roke. Kako so torej mogli vedeti za vse te razloge, katere je danes navajal njihov generalni komandant? Res pa je, da sem dal svoj predlog gospodom poslancema Klunu in Žitniku, in dobro vem, da je gospod Žitnik rekel gospodu kanoniku Klunu, da je predlog tak, da se lahko podpiše. Ali gospod kanonik Klun si je stvar premislil in si poiskal razlogov za to, da je odrekel svoj podpis. In kaj se mi je očitalo? Da je to predlog, kakoršnega bi stavili socialisti, ki so tudi za posvečevanje nedelj in praznikov. To očitanje je jako nečastno, kajti moj predlog zahteva samo nekaj, kar se da izvesti na podstavi veljavnih zakonov. Tudi meni bi bilo ljubše, ako bi bil mogel staviti predlog, da se popolnoma posvečujejo nedelje in prazniki, ali obrtni red je tak, da taka razširjatev ni mogoča, in to vé gospod kanonik Klun in bi bil lahko povedal Slovenčevemu uredništvu. Vsakdo, ki

pametno premisli stvar, priznaval bode, da nisem mogel drugače ravnati, ko da sem se moral postaviti na podlago veljavnih zakonov. Toda idimo dalje. Prvi del pridige je bil kakor kaka postna pridiga v pokoro, da smo toliko časa sedeli, ne da bi se bilo kaj izdatnega storilo. Vsa pridiga je bila prav za prav govorjena za to, da se bodo zamašili lačni predali našega konservativnega dnevnika. Mojega odgovora seveda ne bode tam, in tisti, ki bodo čitali govor gospoda predgovornika in napad na me, bodo res morali misliti, da smo radikalci pagani in socialisti, dasiravno smo stavili predlog z najboljšim namenom.

Kar se tiče prvega dela pridige, moram reči, gospoda moja, da nismo čuli nič posebnega. Kar se je navajalo, bile so splošno znane krščanske resnice, in poseglo se je v zgodovino krščanstva, katera je večini iz nas tako dobro znana, kakor gospodu predgovorniku samemu. Ta del govora bi si bil gospod kanonik lahko prihranil. Vender pa je omenjal tudi neke stvari, katero moram nekoliko ovreči. Dejal je, da se nedeljsko posvečevanje tam, kjer imajo ljudje verski čut, zvršuje tudi brez zakona. Vsakdanja izkušnja pa kaže, da je stvar drugačna. Le ozrite se nekoliko po svetu. Italijanski narod je pobožen, ali na Laškem se največ trguje ob nedeljah pri farnih cerkvah. Na Madjarskem kaže že beseda „vasarnap“, to je tržni dan, da je tam trgovina od nekdanj največja ob nedeljah. To so tudi razlogi, kateri so ministra prisilili, da je odredil, da smejo prodajalnice ob nedeljah dopoldne biti odprte, ker bi si sicer marsikak kmet, ki pride v nedeljo kupovat, kar potrebuje za ves teden, ne mogel drugače pomagati, ko da stori dotična pota med tednom, vsled česar bi trpelo gospodarstvo njegovo.

Toliko sem hotel omeniti gledé verskih izpeljav. Drugi del pridige pa ni bilo drugega, ko nekaka parafraza tega, kar sem jaz tam navajal utemeljevaje svoj predlog. Častiti gospod kanonik Klun je tisto le nekoliko raztegnil, končno pa udrihnul po meni, češ, da spadam med radikalce, katerim je vse jedno, ali posvečujemo nedeljo na Golovci ali Bog ve kje drugodi. Jaz sem izrečno poudarjal, da imamo v mislih, da se onim, ki službujejo v prodajalnicah, omogoči tudi zvrševanje religioznih dolžnosti. Kar se tiče dopoludanske sv. maše, je že v zakonu prekrbljeno, kjer se velevala delodajalcem, da morajo svojemu personalu dati priliko, da se udeležijo lahko sv. maše. Če mi torej gospod kanonik Klun kaj takega očita, moram naravnost reči, da moje besede zavija; tako zavijanje pa v pridigi katoliškega duhovnika gotovo ni lepo.

Častiti gospod poročevalec, kateri je mirno in temeljito stvar razpravljal, povedal je, da se vrši v državnem zboru posvetovanje o spremembi obrtnega reda. Ako pa gospod kanonik Klun trdi, da smo gledé na to premalo zahtevali, je on zopet na napačni poti in je streljal preko cilja. Jaz hočem, da bi se za sedaj omogočilo trgovskim pomočnikom posvečevanje nedelj, sedaj pa to ni drugače mogoče v zmislu obstoječega zakona, kakor z ministersko odredbo. Posvetovanje o spremembi zakona se morebiti res vrši, ali vsaj vemo, kako deluje državni

zbor! Morebiti bode trajalo 3—5 let, predno se predrugači obrtni red. Do tistega časa pa naj bi se posvečevanje nedelj odredilo vsaj po ministerski odredbi. Tudi v tem oziru je torej gospod kanonik Klun nekako zavijal moje besede, češ vsaj mojega govora ljudje ne bodo čitali in — semper aliquid haerebit. — Kar se tiče predloga upravnega odseka in predloga gospoda poslanca Kluna, glasoval bodem za oba, samo jedno prošnjo imam do preblagorodnega gospoda deželnega predsednika. Zdi se mi namreč, da se to, kar namerava prvi predlog upravnega odseka, ne bode dalo popolnoma doseči. Trafik in loterij država ne bode pustila zaprtih ob nedeljah popoldne. Dasiravno bi bil jaz sam rad stavil jednak predlog, vender tega z ozirom na državno upravo nisem storil. Govoril sem pa o tem, da bi se nekatere trafike, katere so združene s prodajalnicami, ob nedeljah popoldne lahko zapirale tam, kjer se nahajajo še druge trafike in ker itak tudi v gostilnah prodajajo smodke. Res se je treba ozirati na male trafike, od katerih ima morebiti kaka udova jedini svoj dohodek; ali trafike same po sebi ne bodo rušile nedeljskega posvečevanja, ker smodke prodajati ninihako težko delo ter se ne more reči, da bi tako delo ne bilo dopustno v religioznem zmislu. Ubogim tem udovam je veliko pomagano, ako morajo ob nedeljah popoldne imeti trafike odprte. Ta dohodek pa bi se jim povišal, ako bi vlada dovolila zapirati trafike, katere so združene s prodajalnicami. Ako bi torej od prvega predloga upravnega odseka ne bilo pričakovati popolnega uspeha, prosil bi preblagorodnega gospoda deželnega predsednika, da bi zaradi tega morebiti ne zaviral onih olajšav, katere se dajo izvesti, temveč da bi predlog vsaj v tem oziru priporočil pri ministerstvu.

Deželni glavar:

Sedaj ima končno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Ne bom se spuščal v podrobnosti. Menim, da je s predlogom upravnega odseka zadoščeno sedanjim potrebam in da se je tudi našel izraz, kako naj bi se uredil novi obrtni red, da bi zadostoval verskemu prepričanju našega prebivalstva. Gledé žganjarij nimam ničesar ugovarjati in navajam le, da se je v narodno-gospodarskem odseku v državnem zboru že izgotovil nov zakon proti pijančevanju. Referent je načrt zakona že izdelal in morebiti pride kmalu v razpravo v državnem zboru. Med določili se nahaja tudi to, da morajo biti žganjarije zaprte od sobote zvečer, v nedeljo cel dan, do ponjedelka zjutraj, da se zabranijo nevarnosti, ki slede iz pijančevanja ob nedeljah. Vsaj statistika kaže, da je žganje največkrat povod ubojem, umorom in drugim zlodejstvom.

Priporočam, da visoka zbornica nespremenjeno sprejme nasvete upravnega odseka, ki so gotovo v korist stvari, katero je gospod predlagatelj imel pred očmi.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje in prosim gospode, kateri pritrdé prvemu predlogu upravnega odseka, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prvi predlog je sprejet.

Prosim gospode, kateri pritrdé drugemu odsekovemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Drugi predlog je sprejet.

Prosim gospode, kateri pritrdé tretjemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tretji predlog je sprejet.

Sedaj pride na glasovanje še dodatni predlog gospoda poslanca Kluna.

Prosim gospode, kateri se strinjanjo s tem predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Dodatni predlog je tudi sprejet in s tem je rešena ta točka.

Daljna točka je:

4. Ustno poročilo upravnega odseka o zgradbi ceste Hrib-Sodražica (k prilogi 76.).

4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses in Angelegenheit des Straßenbaues Hrib-Soderschitz (zur Beilage 76.).

Poročevalec dr. Tavčar:

Zadeva, za katero gre, je znana in daljše posvetovanje je v toliko brez pravega pomena, ker je stvar že končno rešena, zakon že potrjen in se cesta mora graditi. Sedaj gre le za troške in za vprašanje, na kak način bode cestnemu odboru omogočeno, pokriti ogromno potreščino. Poročilo deželnega odbora je pred Vami in upravni odsek mu nima ničesar dostaviti, ker je, kakor deželni odbor, prepričan, da, če se je dovolila zgradba ceste, se ima tudi dovoliti način, kako naj se dotični troški pokrijejo. Upravni odsek se popolnoma sklada s predlogom deželnega odbora in zato predlagam:

Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

„1.) Okrajnemu cestnemu odboru Ribniškemu se dovoljuje, da sme v tamošnjem skladovnem okraji za obrestovanje in amortizacijo posojila za izvršitev cestne zgradbe Hrib-Sodražica od leta 1894. naprej skozi 40 let razen one priklade, katera bode v pokritje potreščine za kurentno vzdrževanje cest potrebna in katero bode po dotičnih zakonitih določilih od slučaja do slučaja dovoljevati, pobirati daljno 8⁰/₀ priklado na vse neposrednje davke z izvanrednimi dokladami vred.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da zaradi predpisa in pobiranja te priklade vsakokrat ukrene, kar treba.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

1.) Dem Bezirksstraßenausschusse Reifnitz wird die Bewilligung ertheilt, behufs Verzinzung und Amortisirung des zum Zwecke der Ausföhrung des Straßenbaues Hrib-Soderschitz aufzunehmenden Darlehens vom Jahre 1894 angefangen in einer darauffolgenden Reihe von 40 Jahren außer der zur Bedeckung des Erfordernisses für die currente Straßenerhaltung nothwendigen und nach Maßgabe der diesbezüglichen gesetzlichen Bestimmungen von Fall zu Fall zu bewilligenden Umlage, eine weitere 8⁰/₀ Umlage auf die gesammten directen Steuern sammt außerordentlichen Zuschlägen im dortigen Concurrenzbezirke einheben zu dürfen.

2.) Der Landesausschuss wird beauftragt, wegen der Vorschreibung und Einhebung dieser Umlage jeweilig das Nothwendige zu veranlassen.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, bomo glasovali in prosim gospode, kateri se strinajo s prvim predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospode, kateri se strinajo z drugim predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Daljna točka je:

5. Ustno poročilo upravnega odseka gledé uvrstitve 6 km dolge, v cestnem okraji Ložkem se nahajajoče občinske ceste, ki se začinja v Starém Trgu in drži čez Markovec, Verhniko in Uševék, ki dalje naprej med Pudobom in Igovasjo križa deželno cesto iz Loža v Planino in se blizu studenca pri Igi-vasi združi z okrajno cesto držečo na Kozarše in do knez Schönburgove gozdne ceste, med okrajne ceste (k prilogi 75.).

5. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Einreihung der 6 km langen, im Straßenbezirke Laas gelegenen, in Altenmarkt beginnenden, über Markouz, Verhnika und Ušenk führenden Gemeindefraße, welche in ihrem weiteren Zuge zwischen Pudob und Iggendorf die Laas-Planinaer Landesstraße kreuzt, und sich nächst der Quelle bei Iggendorf mit der nach Kozarsche und bis zur Fürst Schönburg'schen Waldstraße führenden Bezirksstraße vereinigt, in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 75.).

Poročevalec Lenarčič:

Čast mi je imenu upravnega odseka poročati o uvrstitvi neke občinske ceste v Ložkem okraji med okrajne ceste. Naslova ne bodem bral, ker je predolg. V obče se upravni odsek strinja z deželnim odborom v tem zmislu, da bi se namreč dotična cesta sprejela med okrajne ceste. Prošnja sama po sebi je utemeljena po prošnji posameznikov iz Starega Trga in po dopisu cestnega odbora Ložkega, ki to zadevo toplo priporoča.

Upravni odsek, v čegar imenu tukaj stojim, priporoča sledeče:

Visoki deželni zbor izvoli na podstavi § 23. zakona z dne 28. julija 1889. l., dež. zak. št. 17, skleniti:

„1.) V cestnem okraji Ložkem se nahajajoča 6 km dolga občinska cesta, ki se začneja v Starem Trgu in drži čez Markovec, Verhniko in Uševke, ki dalje naprej med Pudobom in Igovasjo križa deželno cesto iz Loža v Planino in se blizu studenca pri Igivasi združi z okrajno cesto držačo na Kozarše in do knez Schönburgove gozdne ceste, se uvrsti med okrajne ceste ter preide v oskrbovanje Ložkega okrajnega cestnega odbora, kakor hitro jo bodo sedanji skladovniki dobro posuli ter jo pripravili v stanje, ki je predpisano za okrajne ceste, in ko bode podobčina Verhniska na njej se nahajajoči most čez potok Obrh nov naredila.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da zaradi izročitve ceste v oskrbovanje okrajnega cestnega odbora Ložkega potrebno ukrene.“

Prosim visoko zbornico, da sprejme ta dva predloga.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrdé prvemu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Gospodje, kateri pritrdé drugemu predlogu, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Drugi predlog je sprejet in prestopimo k daljni točki, to je:

6. Ustno poročilo upravnega odseka gledé projekta o parcijelni popravi Radeško-Dolske okrajne ceste na Bruneku z dotičnim zakonskim načrtom (k prilogi 74.).

6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über das Project, betreffend die partielle Correctur der Ratschach-Johannisthaler Bezirksstraße am Brunnek Berge sammt dem einschlägigen Gesekzentwurfe (zur Beilage 74.).

Poročevalec dr. Papež:

Visoka zbornica! Preložitev Radeško-Dolske okrajne ceste na Bruneku je zadeva, s katero so se pečali merodajni krogi že v predkonstitucionelnih časih, in od leta 1861. naprej skoraj vsako leto deželni zastop. Šele v zadnjih letih napredovala je stvar tako, da je prišla do konkretnega predloga in sicer zato, ker je lani postalo gotovo, da se bode odpravila neka ovira, ki je največ vplivala na to, da se cesta ni mogla preložiti. Manjkalo je namreč Radeški most; ali, kakor je častitim gospodom poslancem znano, je to sedaj dognana stvar. Letos bode most gotov in vsled tega nastane potreba, da se Brunekška cesta napravi rabljiva za promet. Kdor pozna sedanjo cesto, moral je posebno na treh krajih videti gorostasne strmine. Posebno na treh krajih je strmine 20%. To se ima sedaj odpraviti po načrtu, katerega imam pred seboj na odru in sicer se bodo trije segmenti preložili. Prvi segment ali prva delna proga bode po tem načrtu stala 2830 gld. 75 kr., drugi segment 4364 gld. 57 kr. in tretji 2863 gld. 95 kr. torej skupaj 10.059 gld. 27 kr. Radeški trg seveda sam ni v stanju, da bi mogel pokriti te stroške, kajti on ima že sedaj redno skladati z 20% za občinske namene in vsled tega je bil finančni odsek mnenja, da bi bilo umestno in primerno, prispevati k stroškom okroglih 10.000 gld. iz deželnega zaklada z 3500 gld. Drugič je bil finančni odsek mnenja, kar je seveda utemeljeno v zakonu, da je treba za to preložitev zakona v zmislu § 22. postavbe od 28. julija leta 1889. Ta zakon v načrtu se je pretresoval v finančnem odseku in odobril, in torej predlagam:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) Predležečemu zakonu se pritrjuje.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da izposluje temu zakonu Najvišje potrjenje.

1.) Dem vorliegenden Gesekzentwurfe wird die Zustimmung erteilt.

2.) Der Landesausschuss wird beauftragt, diesem Gesekzentwurfe die Allerhöchste Genehmigung zu erwirken.

3.) Okrajnemu cestnemu odboru Radeškemu se v pokritje projektovane cestne poprave, oziroma preložitve dovoli podpora v znesku 3500 gld.“

Predno prečitam zakon, prosim v slovenskem tekstu napis drugemu paragrafu „3“, premeniti v „2“.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno debato.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prestopimo v nadrobno razpravo in prosim gospoda poročevalca, da prečita § 1.

Poročevalec dr. Papež:

(Bere §§ 1. in 2., potem naslov in uvod načrtanega zakona iz priloge 74., kateri obveljajo brez debate. — Liest §§ 1 und 2, dann Titel und Eingang des Gesekzentwurfs, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje.

Prosim torej gospode, kateri pritrdé ravno kar v drugem branji sprejetemu načrtu zakona tudi v tretjem branji, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Načrt zakona je sprejet tudi v tretjem branji. S tem je sprejet tudi prvi odsekovi predlog.

Prosim gospode, kateri pritrdé drugemu odsekovemu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tudi drugi predlog je sprejet.

Prosim še gospode, kateri pritrdé tretjemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Tretji predlog je sprejet in s tem rešena je ta točka dnevnega reda.

Daljna točka je:

7. Ustno poročilo upravnega odseka gledé delitve cestnega skladovnega okraja Radoljskega v dva cestna skladovna okraja (k prilogi 73.).

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend die Theilung des Straßenconcurrentzbezirkes Radmannsdorf in zwei Straßenconcurrentzbezirke (zur Beilage 73).

Berichterstatter Freiherr v. Lichtenberg:

Hohes Haus! Nachdem der Bericht des Landesauschusses in der Beilage Nr. 73 dem hohen Hause gedruckt vorliegt, entfällt für mich die Nothwendigkeit, über diesen Gegenstand ausführlich zu berichten. Der Verwaltungsausschuss hat sich dafür ausgesprochen, die Anträge des Landesauschusses zur Annahme zu empfehlen, da mehrere Gesuche vorliegen, aus denen hervorgeht, daß die Theilung des Radmannsdorfer Straßenconcurrentzbezirkes eine dringende Nothwendigkeit ist. Auf Grund dessen beantragt der Verwaltungsausschuss, den Antrag des Landesauschusses vollinhaltlich anzunehmen. Dieser Antrag lautet:

Der hohe Landtag wolle auf Grund des § 23, im Zusammenhange mit dem § 12 des Gesetzes vom 28. Juli 1889, L. G. B. Nr. 17, beschließen:

„Der gegenwärtige Straßen-Concurrentzbezirk Radmannsdorf wird in zwei Straßen-Concurrentzbezirke getheilt, welche die Namen Beldeß und Radmannsdorf zu führen haben.

Der erstere hat aus den Ortsgemeinden Beldeß, Görjach, Feistritz und Mitterdorf, und der letztere aus den Ortsgemeinden Radmannsdorf, Bormarkt, Lanzovo, Duschische, Steinbüchel, Kropp, Möchnach, Vigaun, Bresnitz und Lees zu bestehen.“

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, ki se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Berichterstatter Freiherr v. Lichtenberg:

Infolge Annahme des zu Punkt 7 der Tagesordnung gestellten Antrages entfällt der nächste Punkt, betreffend die Petition der Gemeinden Beldeß, Görjach, Wocheiner Feistritz und Mitterdorf um Theilung des Straßenbezirkes Radmannsdorf in zwei Bezirke.

Deželni glavar:

S tem je rešena tudi točka 8. dnevnega reda.

Gospod poslanec Murnik ima besedo, da stavi nujni predlog.

Poslanec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Izprosil sem si besedo, da v imenu finančnega odseka slavim naslednji nujni predlog:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželni odbor se pooblašča, da sme oni del nagrade, dovoljene v seji dne 16. februarja 1894. l. pri pobiranju deželne naklade na žgane opojne tekočine poslujočim dacarjem, plodonosno naložiti in v prihodnjem zasedanju poročati in nasvete staviti, ali in kako bi se mogli dacarji po zadovolilni službi upokojiti.

Ko bi se ta stvar ne mogla končno rešiti v prihodnjem zasedanju, zvršiti bo tudi gledé dacarjev sklep z dne 16. februarja 1894, sklenjen v III. resoluciji povodom obravnave o proračunu deželnega zaklada za 1894. l.“

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri pritrjujejo nujnosti predloga, katerega stavlja gospod poslanec Murnik, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Nujnosti predloga se je pritrdilo in prosim gospoda predlagatelja, da ga utemeljuje takoj v meritoričnem oziru.

Poslanec ces. svétnik Murnik:

Nujnost predloga se utemeljuje sama po sebi s tem, da se bomo v par urah razšli in torej ni mogoče predloga obravnavati tako, kakor bi bilo treba po opravnem redu. Kar se tiče pa stvari same, omenjam, da se je o njej že večkrat govorilo v finančnem odseku in pri raznih prilikah v deželnem odboru. Dacarji namreč želé, da bi se jim mesto nagrad, katere dobivajo vsako leto vsled sklepa slavnega deželnega zbora, dala pravica do neke provizije ali pokojnine, kadar bi 10 let zadovolilno služili. Dežela ima sedaj 78 dacarjev v službi. Od teh niso upo-

števatí vsi, ampak le tisti, ki še niso prestari, kajti o prestarih ni misliti, da bi služili toliko časa, da bi mogli zadobiti pravico do pokojnine. Upoštevati so le dacarji, ki pri deželni nakladi na žgane opojne tekočine poslujejo, kajti ti so stalno v deželni službi, ne gre pa za dacarje, ki poslujejo pri užitnini, kajti danes imamo toliko okrajev, prihodnje leto pa morebiti manj, tako, da ti dacarji niso stalni. To ni naš cilj, da bi dežela vse okraje vzela v najem, temveč mi le konkuriramo, da dežela pri nakladi na užitnino ne izgubi preveč. Sedaj pride v poštev 58 dacarjev in sicer 19 samcev in 37 oženjenih, ki imajo skupaj 77 otrok. Deželni odbor je dal sestaviti nek osnutek, kako bi se denar, ki bi bil za pokojnine potreben, dobil iz prej omenjenih nagrad. Prav kratko hočem navesti, kako bi se po tem osnutku množil kapital. Ako se vzame, da znašajo plače dacarjev 25.296 gld., bilo bi od teh odtegniti 5%, to je 1264 gld. Nagrade znašajo vsako leto več. Predlanskem so znašale 1040 gld., zadnje leto okroglo 2000 gld., letos pa bodo precej višje. Globe so jako male, ker imajo dacarji navodilo, da z lepim ravnanjem, kajti tako se več doseže; vendar pa smemo računati, da bodo znašale 300 gld., tako da bi se vsako leto prihranilo 3264 gld., kateri bi se plodonosno naložili. Vplačali in nalagali bi se dotični zneski vsak mesec in s tem bi se kapital še bolj pomnožil. V 10 letih bi imeli 44.584 gld., torej toliko, da bi z obrestmi tega kapitala šlo lahko v pokoj 17 dacarjev, na kolikor pa ni misliti, temveč računati se sme, da bodeta čez 15 let šla samo 2 v pokoj. Čez 15 let bi bilo kapitala 73.401 gld., in potem bi bilo v 20 letih 8 dacarjev v pokoji. Čez 20 let bi bilo kapitala 103.007 gld., čez 25 let 124.617 gld. in čez 30 let 144.769 gld. Če se vzame, da bodo ljudje s 60 leti šli v pokoj, bo znesek o svojem času gotovo tako velik, da, kadar bo v pokoji vseh 58 dacarjev, katere sem omenil, deželi vendar ne bode ničesar priplačati. Če bi se stvar tako uredila, misli finančni odsek in deželni odbor, kakor tudi nadzornik deželne naklade, ki jako vrlo posluje, da bi se dacarji še bolj priklopili na deželno službo, kar bi bilo deželi le v korist. Gotovo je, da bodo v stalni službi še marljiveje poslovali, to je vsakemu znano in zato mi menda ni treba daljnega utemeljevanja.

Priporočam, da bi visoka zbornica sprejela stavljeni nasvet.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrjujejo nujnemu predlogu gospoda poslanca Murnika, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Predlagam, da se točka 9., to je:

9. Ustno poročilo finančnega odseka o reorganizaciji deželnih uradov (k prilogi 79.)

9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Reorganisierung der landwirtschaftlichen Ämter (zur Beilage 79)

in pa točka 10., to je:

10. Ustno poročilo finančnega odseka o oddaji službe deželnega knjigovodje

10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Besetzung der Landesbuchhalterstelle

obravnavata v tajni seji.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Ker visoka zbornica temu pritrjuje, prosim gospoda reditelja skrbeti, da se galerija izprazni.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Prekinem javno sejo.

(Seja prestane ob 1. uri 15 minut popoldne, ter se zopet ob 4. uri 20 minut popoldne nadaljuje. — Die Sitzung wird um 1 Uhr 15 Minuten Nachmittag unterbrochen und um 4 Uhr 20 Minuten Nachmittag wieder fortgesetzt.)

Deželni glavar:

Konstatujem sklepčnost visoke zbornice.

Prosim gospoda poročevalca iz tajne seje, da prečita sklepe, storjene v tajni seji gledé 9. in 10. točke.

Poslanec Višnikar:

Visoka zbornica je v svoji tajni seji o organizaciji pri deželnih uradih, nasvetovani po deželnem odboru, sklenila sledeče resolucije:

„1.) Pri deželnih uradih se sistemizujejo nove službe, in sicer: služba tajnika I. razreda pri deželnem tajništvu, potem službi II. inženirja in kancelijskega asistenta pri deželnem stavbinskem uradu ter služba adjutiranega praktikanta pri deželni blagajnici.

Zaradi oddaje teh služeb je v smislu pragmatike za deželne uradnike brez odloga vse potrebno ukreniti.

Služba stavbinskega adjunkta se za sedaj še ne oddá.

Tajnikom imenovan sme biti le tisti, kdor dokaže, da je dovršil pravniške studije in praktični izpit za politično poslovanje.

Kdor hoče biti imenovan praktikantom pri deželni blagajnici, mora vsaj jedno leto za poskušnjo zadovoljino službovati in napraviti izpit za blagajniško službovanje.

2.) Službe in prihodki pri deželnih uradih se določijo po predloženem pregledu in tabeli B, ter ima deželni odbor zaradi uvrstitve uradnikov v službe potrebno ukreniti ter se pri tem držati načela, da oni uradniki, ki uživajo naturalno stanovanje, nimajo pravice do aktivitetne doklade.

3.) Na višjo stopnjo jednega in istega plačilnega razreda se pomakne uradnik po vsacih petih letih, ki jih zadovoljilno izpolni, služeč v tem plačilnem razredu. Prične pa se ta službena doba s prvim onega meseca, ki nastopi po novi uvrstitvi v službo.

4.) S sedanjo ureditvijo novih prihodkov se pridobljene pravice ne morejo izpremeniti, ter je v tistih slučajih, v katerih so po novem plačilnem pregledu s kako službo spojeni nižji prihodki, kakor obstojé v enaki službi po starem zistemu, zravnavati diferencijo z dopolnilnimi plačilnimi, v pokojnino vštevniimi, oziroma z osebnimi dokladami tako dolgo, dokler dotični uradnik ne pride v višji plačilni razred, eventualno višjo plačilno stopnjo, z najmanj tako visokimi prihodki, kakor so mu zagotovljeni v dekretu, s katerim je bil nastavljen.

5.) Po reorganizaciji deželnih uradov se morejo uradniki imenovati oziroma izvrševati v nove plačilne razrede le s pogojem, da se podvržejo penzijskemu statutu za deželne uradnike, kateri je predložiti deželnemu zboru v smislu sklepa visokega deželnega zbora z dné 16. februarja 1894. l.“

Deželni glavar:

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita še daljni sklep iz tajne seje.

Poslanec Višnikar:

Dalje je visoka zbornica v tajni seji sklenila sledeče:

„Knjigovodjem III. plačilnega razreda pri deželnem knjigovodstvu se imenuje Anton Prelesnik, I. računski oficijal I. vrste pri knjigovodstvu, ter se izvršitev nalaga deželnemu odboru.“

Deželni glavar:

Na vrsto pride sedaj točka 11. dnevnega reda, to je:

11. Priloga 78. Poročilo davčnega odseka o samostalnem predlogu gledé deleža dežel pri prihodkih novega osebnega dohodninskega davka (k prilogi 37.).

11. Beilage 78. Bericht des Steueraususses über den selbständigen Antrag, betreffend die Tangente des Landes bei den Einkünften der neuen Personal-Einkommensteuer (zur Beilage 37.).

Poročevalec Šuklje:

Visoki zbor! Čast mi je poročati o samostalnem predlogu, zadevajočem deželnega deleža pri novi projektovani osebni dohodarini. Ne bom Vas mučil z dolgim govorom. Nagibi so bili razloženi v uteme-

ljalnem govoru in nahajate jih tudi v odsekovem poročilu v prilogi 78.

Sklepi finančnega odseka bili so enoglasno sprejeti in vsled tega omejujem se samo na to, da jih prečitam. Glasé se:

Slavni deželni zbor naj sklene:

„1.) Deželni zbor priznava nujno potrebo preosnove direktnih davkov ter smatra organično uvrstitev uspešno urejenega osebnega dohodninskega davka v davčno sistemo primernim sredstvom, da se zravnavajo davčna bremena davkoplačevalcem ter po tej poti zadostuje zahtevam pravičnega in razmernega obdačenja.

2.) Deželni zbor pa ne more iznebiti se bojazni, da ne bode mogel shajati z 20% kvoto, katero je v smislu § 271 načrta zadevajočega direktne osebne davke pojedinim deželam v pokritje potrebščin deželnega gospodarstva odkazati iz dohodkov osebnega dohodninskega davka. Načeloma odklanjajoč sistemo priklad na cesarske davke kot škodljivo državni upravi in upravi deželni, kar skušnja dokazuje, izjavlja deželni zbor, da vidi odškodnino za odpoved na priklade na osebni dohodninski davek le v tem, da se primerni odstotni deleži cesarskih realnih davkov, izterjanih v deželi, isti odkažejo.

Odstotje teh deležev naj se določi po državnem zakonodavstvu s prva provizorno, potem po preteku dveh let po pravomočnosti davčne preosnove pa definitivno.

1.) Der Landtag anerkennt die dringende Notwendigkeit der Reform der directen Steuern und erblickt in der organischen Einfügung einer zweckdienlich eingerichteten Personaleinkommensteuer in unser Steuersystem ein geeignetes Mittel, um eine Ausgleichung in der Belastung der Steuerträger durchzuführen und auf diese Weise den Postulaten einer gerechten und verhältnismäßigen Besteuerung zu entsprechen.

2. Der Landtag kann sich jedoch der Beforgnis nicht verschließen, mit der im Sinne des § 271 des Gesetzesentwurfes, betreffend die directen Personalsteuern der einzelnen Ländern zuzureichenden 20%igen Quote des Jahresertrages der Personaleinkommensteuer im Lande zur Bedeckung der Bedürfnisse seines Landeshaushaltes das Auslangen nicht zu finden. Indem der Landtag das System der Zuschläge zu Staatssteuern den gemachten Erfahrungen gemäß als die Gebarung des Staates und der Länder schädigend und verwirrend, perhorrescirt — kann er das geeignete Compensationsobject für den Verzicht auf Zuschläge zur Personaleinkommensteuer nur in der Überweisung angemessener percentualer Antheile an den Erträgen der im Lande zur Erhebung gelangenden staatlichen Realsteuern erblicken.

Die Festsetzung des Procentfußes dieses Antheiles hätte im Wege der Reichsgesetzgebung zunächst provisorisch, — sodann nach Ablauf von zwei Jahren nach dem Inzestretreten der Steuerreform definitiv zu erfolgen“.

Priporočam nasvete davčnega odseka visoki zbornici v sprejem.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, homo glasovali in prosim gospode, kateri se strinjajo s prvim predlogom, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Gospodje, ki se strinjajo z drugim predlogom, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

S to točko je v zvezi dopis stalnega odbora avstrijskega agrarnega shoda gledé davčne preosnove, o katerem se hode sedaj poročalo.

Ich erlaube den Herrn Berichterstatter darüber zu referiren.

Ustno poročilo davčnega odseka o dopisu stalnega odbora avstrijskega agrarskega shoda gledé davčne preosnove.

Mündlicher Bericht des Steuerausschusses über das Schreiben des ständigen Ausschusses des österr. Agrartages über die Steuerregulirung.

Berichterstatter Freiherr v. Apfalktrern:

Höher Landtag! Der Ausschuss, welchen hochder selbe zu dem Behufe eingesetzt hat, zu berathen, ob aus Anlass der bevorstehenden Regelung der directen Steuern eine Action des Landtages gegenüber der hohen k. k. Regierung und aus dem weiteren Anlasse des Schreibens des ständigen Ausschusses des österreichischen Agrartages an den Landesausschuss eine solche als angemessen erscheine, legt dem hohen Landtage die folgende Darstellung der hiesigen, auf diese Gegenstände bezüglichen Verhältnisse und die daraus sich ergebenden Wünsche vor.

Inbetreff der neu einzuführenden Personaleinkommensteuer wäre, außer der abgefordert erstattet werdenden Darlegung der Anschauung des hohen Landtages in betreff des § 271 des, die Regelung der directen Realsteuern bezweckenden Gesetz-Entwurfes:

1.) an die hohe k. k. Regierung die Bitte zu richten, daß von einer Fatirung des Einkommens aus nicht verpachtetem Grund und Boden zur Personal-Einkommensteuer Umgang genommen und der Catastral-Reinertrag, da dieser selbst das Product eingehender Schätzung ist, als Ausgangspunkt angesehen werde, von welchem aus das reine Einkommen zu berechnen wäre;

2.) weiters, daß im Wege des Gesetzes selbst festgestellt werde, daß das durch die Personal-Einkommensteuer erzielte Mehrerträgnis, nach Abrechnung der im Gesetzentwürfe vorgesehenen Abzüge, thatsächlich und dauernd zu Nachlässen an den directen Ertragssteuern verwendet und dafür vorgesorgt werde, daß eine anderweitige Verwendung dieser Mehrerträgnisse für immer ausgeschlossen sei;

3.) daß weiters mit Rücksicht auf die allgemeine Textirung des § 195 dafür im Gesetze vorgesorgt werde, daß die im § 198 vorgesehenen zum Abzuge vom Einkommen nicht geeigneten Zahlungen und Leistungen an Angehörige des Fatanten behufs Bestreitung deren Unter-

haltes bei diesen Angehörigen selbst als ein ihrerseits zur Einkommensteuer zu fatirendes Einkommen nicht angesehen werde, da in solchem Falle eine offenbare Doppelbesteuerung eintreten würde, nämlich einmal beim Geber solcher Zahlungen und Leistungen zum Unterhalte, das andere Mal bei dem Empfänger derselben;

4.) daß das Einkommen aus Liegenschaften in den Gemeinden, in welcher derselbe liegt, zur Besteuerung herangezogen werde, bei einem auf mehrere Gemeinden sich ausbreitenden Besitze aber in jener Gemeinde, in welcher die Hauptmasse des Grundbesizes gelegen ist;

5.) daß bei Berechnung des reinen Einkommens aus dem Landwirtschaftsbetriebe ein mindestens dreijähriger Durchschnitt gemacht werde.

In Bezug auf die Erwerbsteuer

6.) daß die landwirtschaftlichen Nebengewerbe ausdrücklich als steuerfrei erklärt und Verschleißstätten ausschließlich eigener Producte nicht als landwirtschaftliche Nebengewerbe, sondern als integrierende Bestandtheile der landwirtschaftlichen Thätigkeit angesehen werden und als solche der Erwerbsteuer nicht zu unterziehen seien;

7.) daß landwirtschaftliche Pachtungen der Erwerbsteuer nicht zu unterziehen, sondern nur als Object der Personaleinkommensteuer in Betracht zu ziehen seien.

Das Schreiben des ständigen Ausschusses des österreichischen Agrartages bot dem Ausschusse den Anlaß, im Anbetrachte der im Jahre 1896 durchzuführenden Revision des Grundsteuer-Katasters dem hohen Landtage vorzuschlagen, einige Erwägungen in Betreff des hiebei zu beobachtenden Vorganges der hohen k. k. Regierung zu geneigter Berücksichtigung nahe zu legen.

Soll die Revision des Katasters sich nicht zu einer sehr kostspieligen Operation herausbilden, kann sie sich nur auf die variablen Elemente des Grundsteuer-Katasters beschränken. Unter diesen sind zunächst die Tarifsätze zu prüfen und in dieser Hinsicht in Betracht zu ziehen, daß seit der im Jahre 1881 zum Abschlusse gelangten Katastrirung die Preise der Hauptkörnergattungen einen wesentlichen Rückgang erfahren haben, von denen bei der allseitigen Concurrenz näherer und fernerer Productions-Gebiete und der vielfach erleichterten Communication eine Erholung nicht zu erwarten ist: die Weinpreise haben in Folge Ermäßigung des Einfuhr-Zolles für Wein nicht minder einen empfindlichen Rückgang erfahren. Auch der Holzhandel leidet an einer bedeutenden Degression und sind nur viel geringere Preise zu erzielen, als jene waren, mit denen bei der Grundsteuer-Regelung gerechnet worden ist.

Zu den erwähnten Verschlechterungen der Verwertungs-Verhältnisse der Landwirtschafts- und Forstproducten gesellen sich höhere Aufwände in der Cultur durch weitgehende Wertheuerung der Arbeitskräfte, die in manchen Gegenden, in welchen größere Industrien arbeiten, oft nahezu ganz mangeln, wodurch eine intensive Bodencultur entweder enorm theuer oder unmöglich wird. Gleichwol erheischen die meist schlechte Qualität der Culturböden, die erhöhten Anforderungen der staatlichen Forstaufsichtszorgane an die Wiederaufforstung, die Bekämpfung der Peronospora und die Nachcultur nach den Verwüstungen der Philoxera intensive Cultur-Arbeiten, welche den Reinertrag oft auch unter Null herabdrücken. Nicht unerwähnt darf es gelassen werden, daß bei der Grundsteuer-Regelung die Kosten der Forstaufsicht viel-

fach gar nicht, und wenn, nur mit minimalen Beträgen in Rechnung gezogen wurden.

In allen diesen Richtungen wären zur Feststellung der Erträge und der Preise der einschlägigen Factoren die Durchschnitte einer für alle Länder gleichen 15 jährigen Periode in Anwendung zu bringen.

Die Classification der Grundstücke wäre schon wegen der enormen Kosten einer bezüglichen umfassenden Operation nur dort vorzunehmen, wo anhaltende Veränderungen in der Bonität sich zeigen, wobei jedoch im Sinne der §§ 19 und 29 des Grundsteuergesetzes vom Jahre 1869 die durch Aufwand besonderer Mittel und Kosten z. B. Entsumpfung, künstliche Bewässerung und dgl. also durch nicht gemeinüblichen Aufwand erzielte Hebung der Bonität nicht in Rechnung gezogen werden darf und der Eintritt der Grundstücke in die Steuerbefreiung nach § 2 des Grundsteuergesetzes in Evidenz zu bringen wäre.

Nach vollzogener Revision wäre der auf die einzelnen Parzellen entfallende Steuerbetrag innerhalb der nächsten 15 Jahre nicht zu erhöhen und die bei richtigem Vorgange zweifellos sinkende, das Land Krain treffende Grundsteuerhauptsumme für diese Periode zu fixiren.

Der derzeitige Prozentsatz von 22.7% der Grundsteuer ist anerkannt ein viel zu drückender, und in Anbetracht der von den mannigfachen stets wiederkehrenden Wechselfällen in den auf den Ertrag von Grund und Boden Einfluss übenden Factoren bedrohten Land- und Forstwirtschaft und in Berücksichtigung dessen, daß die Grundsteuer von allen möglichen, wenn auch unmöglich scheinenden Zuschlägen betroffen und dadurch zu einem viel höheren Prozentsatz potenzirt wird, ist eine Herabminderung dieses Procentfakes ganz abgesehen von der aus der Personal-Einkommensteuer erhofften, doch in weitem Felde stehenden Erleichterung ein Gebot nicht nur der Billigkeit, sondern auch der Staatsraison, die doch den gänzlichen Verfall des Bauernstandes nicht gut heißen, ihm nicht theilnahmslos zusehen kann.

Der Ausschuss stellt somit den Antrag:

„Der hohe Landtag wolle beschließen, den Landesauschuss zu beauftragen, diese Darstellungen und Wünsche der k. k. Regierung mit der Bitte vorzulegen, dieselben mit ihren eigenen Wahrnehmungen über die Verhältnisse im Lande an das hohe k. k. Finanzministerium zur geneigten Berücksichtigung zu leiten und dieselben im Wege von Petitionen den beiden Häusern des Reichsrathes vorzulegen“.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Pakiz ima besedo.

Poslanec Pakiz:

Toplo se zahvaljujem slavnemu odseku, ki je sestavil tako temeljito poročilo in priporočam, da naj bi visoka zbornica enoglasno sprejela vse predloge.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, in ker tudi gospod poročevalec ne želi besede, prosim glasovati.

Prosim torej gospode, kateri pritrdé odsekovemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Preidemo na daljno točko, to je:

12. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu gledé slovenskega učnega jezika na c. kr. državnih gimnazijah v Ljubljani in v Novem mestu in gledé izdavanja slovenskih šolskih knjig (k prilogi 71.).

12. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den selbständigen Antrag, betreffend die slovenische Unterrichtssprache an den k. k. Staatsgymnasien in Laibach und Rudolfswert und die Herausgabe von slovenischen Schulbüchern (zur Beilage 71.).

Poročevalec dr. Tavčar:

Gospod poslanec Ivan Hribar in tovariši so stavili naslednji nasvet:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

Deželnemu odboru se naroča:

1. da pri c. kr. deželnem šolskem svetu neutegoma in z vso energijo stori potrebne korake, da se bode s šolskim letom 1895/96. na c. kr. državnih gimnazijah v Ljubljani in v Novem mestu začelo v petem razredu poučevati verouk, latinščino, matematiko in narovoslovje v slovenskem jeziku;

2. da za izdavanje šolskih knjig dovoljeni in doslej neporabljeni kredit porabi za pisateljske nagrade in založbo slovenskih učnih knjig za peti in šesti gimnazijski razred.“

Upravni odsek pred vsem obžaluje, da pride tako važen nasvet šele v končni dobi v posvetovanje (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Kdo pa je kriv?), tako da je upravnemu odseku nemogoče bilo, spustiti se v vsak detail. Vender pa izreka upravni odsek prepričanje, da je neobhodno potrebno, da se slovenski pouk na višjem gimnaziju razširi, z garancijo seveda, ki je potrebna, da se mladina nauči tudi nemškega jezika. Pred vsem je pokladal upravni odsek važnost na to, da si pridobimo potrebne učnih knjig, ker, dokler teh ni, ni mogoče slovenskega pouka razširiti. Leta 1889. se je v tej zbornici o tem sklepalo in naložilo se je deželnemu odboru, da deluje na to, da se slovenske učne knjige preskrbé. Od tistega časa je v poročilih deželnega odbora nastalo sumljivo molčanje. Ne škodovalo bi, ako bi v tem oziru deželni odbor pokazal nekoliko več energije. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Dobro!“) Še jedenkrat torej izrekam,

da je upravni odsek prepričan, da je potrebno, da pridobi slovenščina na višjem gimnaziji veljavnejše mesto, poprej pa je treba skrbeti, da se pripravijo potrebne učne knjige in zagadatelj si usojam, v imenu upravnega odseka predlagati sledeče:

Visoki deželni zbor naj sklène:

„Deželnemu odboru se naroča, da za izdavanje šolskih knjig dovoljeni in do sedaj neporabljeni kredit porabi za pisateljske nagrade, in da z vso energijo stori vse potrebne korake, da si pridobi prej kot mogoče v rokopisih potrebne slovenske učne knjige za peti in šesti gimnazijski razred.“

O dotičnih korakih in vspehih poročati je deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju.“

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Schaffer se je oglašil k kesedi.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Ich möchte in feiner Weise den Anlaß zu einer Debatte geben, zu der mir der gegenwärtige Moment nicht geeignet erscheint; ich beschränke mich daher nur auf die kurze Erklärung, daß wir weit entfernt sind von einer Voreingenommenheit gegen die Einführung der slovenischen Sprache, wo dies möglich und erforderlich ist, daß aber nach unserer Meinung eine Änderung der gegenwärtigen Organisation der Gymnasien aus sachlichen Gründen nicht angezeigt erscheint. Ich und meine Gefinnungsgeoffen werden daher gegen den Antrag des Verwaltungsausschusses stimmen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Vošnjak ima besedo.

Poslanec dr. Vošnjak:

Kakor smo slišali, priporoča upravni odsek, da naj deželni odbor porabi kredit, ki se mu je dovolil za izdavanje slovenskih učnih knjig, in da naj stori vse korake, da se preskrbē potrebne slovenske učne knjige za srednje šole. Konstatirati moram pred vsem, da je deželni odbor dosedaj vse storil, kar je bilo mogoče. Če pogledate, kaj je deželni odbor storil v tem oziru, videli bodele iz poročila od leta 1890., da je vabil pisatelje, naj pišejo slovenske učne knjige; pa dosedaj jih niso spisali, akoravno vedó, da smejo pričakovati dobrih nagrad. Deželni odbor ni štedil in je dovoljeval po 25 do 30 gld. nagrade za tiskano polo, tudi če dotična knjiga ni bila povsem original. Kakor je poročal deželni odbor leta 1890., sklical je posebno enketo strokovnjakov, in pri tej enketi so se določile vse knjige, katere bi bile potrebne za srednje, ljudske in strokovne šole. Od tistega časa je izšel 1. zvezek „Zemljepisja“ od prof. Orožna, kateri ima že tudi drugi in tretji zvezek pripravljen. Za ljudske šole obecal je prof. Levec sestavljati slovenska berila za 5., 6., 7. in 8. razred in slovensko slovnico, pa dela še ni izvršil. Za zgodovino je spisal učno knjigo prof. Vrhovec. Dva

zvezka sta tiskana, tretji še pride. „Prirodopisje“ je spisal prof. Hubad. Prvi zvezek je že tiskan, 2. in 3. zvezek se spisujeta. Za „naravoslovje“ je obljubil knjigo ravnatelj Senekovič, tudi ta knjiga je tiskana. Zaradi „atlantov“ se je obrnil deželni odbor do Hölzela na Dunaji, in prof. Rutar je obljubil tekst. Če knjiga še ni tiskana, deželni odbor ne more za to, kajti obljubil je podporo za izdavanje. Gospod Tomšič bi moral spisati računske knjige za ljudske šole, pa je obolel in jih ni mogel spisati. Za strokovne šole so izšle knjige za „obratno spisje“, in „obratno knjigovodstvo“. Pisatelji so dobili nagrade in vrh temu se je kupilo od poslednjih dveh knjig po 300 iztisov, da so se zastonj razdelile revnim učencem v obrtnih šolah po Kranjskem. Deželni odbor je s tem še več storil, nego kar mu je bilo naročeno. Nadalje je obljubil ravnatelj Šubic spisati matematiko in geometrijo za obrtne in strokovne šole. Deželni odbor mu je že dvakrat pisal, pa rokopis se mu še ni izročil. Za srednje šole je bilo leta 1890. sklenjeno, da se ima preskrbeti nemško berilo za 7. in 8. razred. Spisal je to knjigo, ki je že tiskana, g. prof. Šket. Geometrija Kočvarjeva je izdana. Gledé zgodovine za gimnazije je znano, da se ni potrdila Jesenkova knjiga. Prof. Vrhovec baje zdaj spisuje zgodovino za spodnje gimnazije. Mineralogija je pripravljena za tisek. Gospod deželni šolski nadzornik Suman je že pred več leti pripravil Grško slovnico za višje gimnazije v slovenskem jeziku, pa delo je bilo zastonj, ker vlada ni hotela za grščino uvesti slovenskega učnega jezika. Razun omenjenih knjig je deželni odbor podpiral tudi izdajo drugih šolskih knjig. Tako je adjunkt Rohrman dobil nagrado, ker je za šolo na grmu spisal „kmetijsko gospodarstvo“. Prof. Nedved je „Nauk o glasbi“ spisal, in tudi on je dobil nagrado. Gospod ravnatelj Wiesthaler je dobil nagrado za „Latinske vaje“.

V čem naj torej še obstoji energija deželnega odbora? Menda se vender od nas deželnih odbor-nikov samih ne more zahtevati, da bi pisali šolske knjige! Celó še predno so knjige tiskane, pripravljen je deželni odbor plačevati nagrade za rokopise. V lanskem poročilu je bilo povedano, da je deželni odbor gimnazijskemu ravnateljstvu naznanil, da je pripravljen, dati nagrado za latinsko slovnico za višje gimnazije in za „Slovar“, kader bi bila dogotovljena v rokopisu, ne da bi že bila tiskana. Vkljub temu se niso našli pisatelji. Menim torej, da ni opravičeno, ako se deželnemu odboru priporoča še večja energija. Podpiral je celó izdajo knjig, ki prav za prav niso učne knjige, na primer Orožnov „Nauk, kako naj se poučuje“. Iz tega je razvidno, da je deželni odbor vse storil, kar je bilo v njegovi moči. Še v zadnjih dneh smo pisali dotičnim pisateljem, ki so knjige že obljubili, naj se požurijo. Tako bo deželni odbor tudi naprej postopal, ker sam želi, da bi se stvar kolikor mogoče hitro uredila.

Deželni glavar:

Zeli še kdo besede?

(Nihče se ne oglašil. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Tavčar:

Vzdržujem v imenu upravnega odseka in v mojem imenu stavljeni predlog. Če ni potrebno, pa je nasproti našemu deželnemu odboru vsaj previdno, ako se naglaša enerzijska.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje in prosim gospode, kateri pritrdijo predlogu upravnega odseka, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet,

Daljna točka je:

13. Ustno poročilo upravnega odseka o samostalnem predlogu gledé slovenskega jezika pri c. kr. poštnem in brzojavnem nadravnateljstvu v Trstu in gledé slovenskih napisov nad ondotnimi uradi (k prilogi 72.).

13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den selbständigen Antrag inbetreff der slovenischen Sprache bei der k. k. Telegraphen- und Oberpostverwaltung in Triest und inbetreff slovenischer Aufschriften bei den dortigen Ämtern (zur Beilage 72).

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! Čast mi je poročati v imenu upravnega odseka o samostalnem predlogu gospoda poslanca Ivana Hribarja in tovarišev gledé slovenskega jezika pri c. kr. poštnem in brzojavnem nadravnateljstvu v Trstu in slovenskih napisov nad dotičnimi uradi.

Upravni odsek je bil v principu za predlog gospoda poslanca Hribarja in razpravljalo se je le vprašanje kompetence, v koliko ima visoka zbornica vplivati na dotično oblastvo. Upravni odsek je prišel do prepričanja, da je na podlagi § 19. deželnega reda visoka zbornica v tej zadevi kompetentna, staviti primerne nasvete in se torej popolnoma pridružuje predlogu, katerega je stavil gospod poslanec Hribar, in ki slove tako:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, obrniti se do c. kr. trgovskega ministerstva z obrazloženo zahtevo, da se pri c. kr. poštnem in brzojavnem nadravnateljstvu v Trstu zagotovi slovenskemu jeziku ona veljava, katera mu gre z ozirom na ogromno večino prebivalstva vojvodine Kranjske; zlasti, da se napisi nad uradi c. kr. poštnega in brzojavnega nadravnateljstva napravijo tudi v slovenskem jeziku.“

Predlagam, da se ta predlog sprejme.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri se strinjajo s predlogom upravnega odseka, naj izvolijo obsedeti. (Obvelja. Angenommen.)

Predlog je sprejet in preidemo k daljni točki, to je:

14. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora, in sicer o:

a) § 9. Ustanove;

b) o peticiji županstev Komendske župnije, da bi se stalno namestil zdravnik v Komendi.

14. Mündlicher Bericht des Rechnungsausschusses über den Rechnungsausschussbericht des Landesrechnungsausschusses, und zwar über:

a) § 9. Stiftungen;

b) über die Petition der Gemeindeämter der Pfarre Commenda um einen dauernden Sitz des Arztes in Commenda.

Poročevalec Stegnar:

Visoka zbornica! Ker smo že na koncu letošnjega zasedanja, bode prečistim članom visoke zbornice ljubo, da se omejujem samo na malo besed v svojem poročilu gledé § 9. letnega poročila, ki govori o ustanovah.

Ves § 9. obsega 13 toček. Vse te točke od 1. do 13. se v obče priporočajo, da se vzamejo na znanje. Dovolite mi pa, da omenjam posebej marg. št. 13., katera govori o zgradbi bolnice iz sredstev Glavarjevega zaklada. Pri tej točki se je odsek dolgo mudil in razmotrival razna vprašanja, končno pa je prišel do zaključka, da se pridružuje mnenji, katero deželni odbor izreka v tej marginalni številki. Glavno težišče tega poročila nahaja se na konci, kjer se bere, da je po razmotrivanji vsega tega vprašanja vendar zaključek ta, da bi dežela še veliko stroškov imela za vzdrževanje takega zavoda, ko bi se zdaj zgradil. V prejšnjih sesijah se je večkrat naglašalo, da bode dežela tudi morala prinašati prispevke k zgradbi okrajnih bolnic. Sedaj pa je prevladalo mnenje, da ne gre pritegovati dežele v to svrhu, da bi ona prinašala žrtve za ustanovo, o kateri se še ne ve natanjko, kako se bode izvršila volja testatorjeva. Deželni odbor je, kakor razvidimo iz njegovega poročila, jako visok račun sestavil, stroškovnik in nameravan načrt bi ne odgovarjal dejanskim potrebam. Odsek za letno poročilo je mnenja, da bi se morale zahteve nekoliko restringirati, sicer bi dežela morala na leto 3000 do 4000 gld. za vzdržanje bolnice doprinesati. To bi ne ugajalo našim finančnim raz-

meram in ne odgovarjalo ustanovnemu pismu, katero določuje, da je v prvi vrsti skrbeti za bolnike iz Komendske fare in za Lampreške podložnike.

Pri tej priliki omenjam, da je v zadnjem trenutku visoki zbornici došla prošnja županov Komendske župnije, naj bi se stalno namestil zdravnik v Komendi. Zaradi pomanjkanja zdravnikov sploh in ker stanovanje, o katerem govori peticija, nikakor ni primerno, prošnji ni mogoče ugoditi; sicer pa smatram, da bi visoka zbornica mogla vendar jedenkrat odločilen korak storiti, da se izvede ustanovnikova želja. Odsek za letno poročilo pa kljub temu ne more nasvetovati kaj konkretnega v rešitev te zadeve.

Z ozirom na to, je sklenil odsek za letno poročilo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„1.) § 9. letnega poročila, govoreč o raznih ustanovah, jemlje se od 1. do vštete 13. marg. številke na znanje in v poročilu navedene ukreembe deželnega odbora se odobrujejo.

2.) Prošnji županstev komendske župnije naj deželni odbor po svoji previdnosti ustreza toliko, v kolikor to dopuščajo ustanovna sredstva, ne da bi se pritegnila dežela na plačevanje katerega doneska; sicer pa je prositeljem obrazložiti, da čim več se potrosi iz ustanovnega zaklada, predno se zgradi bolnica, tem pozneje se bode ustanovnikova želja izpolnila.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Kersnik ima besedo

Poslanec Kersnik:

Samo par kratkih besed! Koncem zadnjega predloga pogrešam naročilo, da ima deželni odbor v prihodnjem zasedanju poročati o peticiji občin Komendske fare in zaradi tega prosim, naj se sprejme dostavek:

„Deželnemu odboru se naroča, o peticiji občin iz Komendske fare gledé Glavarjeve ustanove poročati v prihodnjem zasedanju.“

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslanca Kersnika, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v debati.

Želi še kdo besede?

Gospod poslanec dr. Schaffer ima besedo.

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Ich habe mich nur deshalb zum Worte gemeldet, weil ich als Referent in dieser Angelegenheit dem Berichte des Landesausschusses noch folgendes beifügen zu müssen glaube. Meiner Ansicht nach, hat sich der Landesausschuss in dieser Sache kein Verhältniss zu Schulden kommen lassen, nachdem, wie im Rechenschaftsberichte auseinandergelegt ist, nur der Fond allein verfügbar

ist und daher nur zu untersuchen war, wie mit den Mitteln dieses Fonds den bisher ausgesprochenen Wünschen bezüglich des Spitalsbaues hätte entsprechen werden können. Es hat sich gezeigt, dass es nicht möglich ist, aus den disponiblen Mitteln des Fonds ein Spital mit 40 — 45 Betten, von welchem Umfange bisher stets die Rede war, zu bauen, ohne für die Erhaltung desselben die Mittel des Landes in sehr bedeutendem Umfange in Anspruch zu nehmen. Wenn ich die Anträge des Rechenschaftsberichts-ausschusses und die Andeutungen des Herrn Vorredners richtig verstanden habe, wird es Aufgabe des Landesausschusses sein, nur in's Auge zu fassen, wie es möglich wäre, aus den Fondsmitteln allein ein Spital zu errichten, das heißt, den Plan so zu reduciren, dass man mit den Mitteln des Fonds auch für die Erhaltung des Spitales auskommt.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Stegnar:

Nasvetu gospoda poslanca Kersnika se pridružujem in mislim, da temu ne bode nasprotoval odsek za letno poročilo.

Kar se tiče mnenja gospoda poslanca dr. Schafferja, smo tudi v tem zmislu razmotrivali vprašanje, in on ima čisto prav, da je treba računati z pomajšanim projektom. Deželni odbor mora stati na stališču, da je zgolj za Komendske farane ustanoviti bolnica. Ako se višje število bolnikov vzame v poštrev in se hoče večja bolnica ustanoviti z namenom, da bi se sprejemali tuji bolniki, tedaj bodo Komendčani, osobito upravitelj temu vedno ugovarjali. Strogo bodo zahtevali, da se samo v Komendsko faro spadajoči podložniki sprejemajo v bolnico. Vsi Komendski župljani, ki bodo bolehal, hiral, ali trpel, silili se bodo v ta zavod, in tako morebiti dežela nikdar ne bo prišla v položaj, sprejemati v to bolnico tudi tuje ljudi. Zato naj bi deželni odbor pri ustanovitvi bolnice imel pred očmi samo to, da je bolnica namenjena zgolj za Komendsko faro. Na podlagi tega načela bode morebiti storil odločilen korak in tako najprej ustregel opravičeni želji prosilcev ter zvršil voljo ustanovitelja.

To dostavljajoč prosim, da se sprejmeta oba predloga odsekova z dostavkom gospoda poslanca Kersnika.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje in sicer se bo glasovalo najprej o odsekovih predlogih in potem o predlogu gospoda poslanca Kersnika.

Prosim torej gospode, kateri pritrdé prvemu odsekovemu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Gospodje, kateri pritrdé drugemu odsekovemu predlogu, izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejet.

Sedaj prosim še gospode, kateri pritrdé predlogu gospoda poslanca Kersnika, naj izvolijo ustati. (Obvelja. — Angenommen.) Predlog je sprejet.

Preidemo k daljni točki, to je:

§ 10. Osebne stvari.

§ 10. Personalangelegenheiten.

Poročevalec Lenarčič:

Visoka zbornica! O § 10. letnega poročila, „Osebne stvari“, nima odsek za letno poročilo ničesar omenjati in v imenu tega odseka predlagam, da se ta paragraf vzame na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri se strinjajo s tem predlogom, naj izvolijo obsedeti. (Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Daljna točka je:

§ 11. Različne reči.

§ 11. Verschiedenes.

Poročevalec Lenarčič:

Končno mi je še poročati o § 11., „Različne reči“. Ta paragraf obsega tako raznovrstno gradivo, da ne kaže napravljati splošnih opazek in zato je prosim prečastitega gospoda deželnega glavarja, da takoj otvori specialno debato.

Deželni glavar:

Ako nihče ne želi besede v splošni debati? (Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.) prestopimo takoj v nadrobno razpravo.

Prosim gospoda poročevalca, da prične.

Poročevalec Lenarčič:

Marg. št. 1. nam pove, da je bilo l. 1892. gasilnim društvom izplačanih 6775 gld., in da se je končna imovina zmanjšala za 620 gld. 73 kr. Leta 1893. pa se je dalo podpor 55 strankam v skupnem znesku 6342 gld. in pa poškodovanim gasilcem skupaj 43 gld.

Predlagam, da se marg. št. 1. vzame na znanje. (Obvelja. — Angenommen.)

Marg. št. 2. pove, da je vlada prosila deželni odbor, da naj zaradi vzdrževanja umetnih in zgodovinskih spomenikov tukajšnjim stavbinskim organom naroči, da dotičnim organom centralne komisije vselej pravočasno naznanijo, kje se nahaja kak vzdr-

žavanja in poprave vreden in potreben umetniški ali zgodovinski spomenik.

Predlagam, da se marg. št. 2. vzame na znanje. (Obvelja. — Angenommen.)

Glede marg. št. 3. do 15. nimam ničesar omenjati in le predlagam, da se vzamejo na znanje. (Obvelja. — Angenommen.)

V marg. št. 16. naznanja deželni odbor, da je popravil nadpise v zmislu lani storjenega sklepa visoke zbornice, le na deželni brambovski vojašnici se napis ni spremenil, ker c. kr. domobransko poveljništvo ni pritrdilo poslednji preuredbi dotičnega napisa. Mislim, da domobransko poveljništvo ni prav postopalo in da bi bilo moralo želji naši ustreči.

Zaradi tega predlaga odsek za letno poročilo:

Deželnemu odboru se naroča, da se obrne dalje do vis. c. k. domobranskega ministerstva v svrhu, da doseže uveljavljenje slovenskega jezika pri tem predmetu.

(Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Dobro! dobro! Ali ni to škandal gospod dr. Schaffer?“)

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sprejeto.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Lenarčič:

Gledé marg. šte. 17. do 20. nimam ničesar omeniti.

Predlagam, da se vzamejo na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Iz marg. št. 21. je razvidno, da je čisti dohodek deželne naklade na žgane opojne tekočine l. 1892. znašal 197.722 gld. 69 ¹/₂ kr. Opozarjam na interesantni izkaz na zadnji strani letnega poročila, iz katerega je razvidno, da se je popilo v 11 okrajih 13.438 hl žganja in da se je najbolj odlikoval Radoljski okraj, kjer je na vsakega človeka spadalo 5 ¹/₃ litrov na leto. Največ sladkopivcev pa imamo v Logaškem okraju. Poprečno se popije 2 ¹/₂ l žganja na osebo.

Predlagam, da se marg. št. 21. vzame na znanje. (Obvelja. — Angenommen.)

Istotako predlagam, da se vzameta na znanje marg. št. 22. in 23.

(Obvelja. — Angenommen.)

V marg. št. 24. je govor o južni železnici in tukaj je povedano, da se je želji visoke zbornice gledé jezikovne ravnopravnosti ustreglo v tem zmislu, da je ravnateljstvo južne železnice naročilo konduktorjem, da imajo po Kranjskem sklicavati imena po-

staj v obeh deželnih jezikih in da mora vsak osobni vlak imeti kondukterja, ki je zmožen slovenščine.

Gledé razširjanja kolodvora v Ljubljani je južna železnica stóčila potrebne korake in ministerstvo je načrt tudi že odobrilo.

Tarife za osobni promet so se znižale, ker so se vpeljale tour- in retour karte. Deželni odbor je pa tudi ravnateljstvu in trgovinskemu ministerstvu predložil sklepe visoke zbornice gledé reformne tarife in prosil za preuredbo reformne tarife, oziroma za poddržavljenje južne železnice. Kak uspeh bode to imelo, se še ne ve.

Predlagam, da se marg. št. 24. vzame na znanje. (Obvelja. — Angenommen)

Ker že o južni železnici govorim, usojam si napraviti nekoliko opazek gledé proge iz Ljubljane do Logatca. Gospoda moja, ako ste se letos vozili po tej progi, gotovo ste bili presenečeni, da je vožnja na toliko krajih tako počasna in nehote se mora človek vprašati po uzrokih za to. Nekaj ne more biti v redu, kajti sicer bi se moral vlak voziti z normalno hitrostjo. Uzroki tiče v nekaterih nevarnih objektih, kateri se nahajajo na progi iz Ljubljane do Logatca. Takih nevarnih objektov ima južna železnica premmno in so ti objekti med Ljubljano in Logatcem najprej oba mostova čez staro Ljubljano in čez novo strugo Ljubljanice, potem Borovniški most in most Štampetor med Borovnico in Logatcem. Gledé teh mostov omenjam, da so prvotno bili zidani provizorno, da pa je ta provizornost se ohranila do dandanes. Ti mostovi so se postavili po zistemu mrež — Gitterwerk —, ali vse je le leseno. Pri mostu čez Ljubljano sta oba stebra prvotno imela nalogo, da bi sama nosila vso težo mostu, ali pokazalo se je, da tej nalogi nista bila kos, ker jih ni bilo mogoče tako fundirati, da bi prenašati mogla silno težo. Južna železnica se je, da bi temu v okom prišla, poslužila nekega sredstva, katero pa ni bilo zadostno. Napravili so sredi Ljubljanice kobilo, ali ker jedna ni zadostovala in ni bilo mogoče stalnosti doseči, napravile so se še dve taki kobili, pa s časom se je pokazalo, da tudi to ne zadostuje, temveč da jih je treba še več. Ker se kobile niso mogle razvrstiti, morale so se odrezati, ali odstranile so se le tako, da so jih odrezali circa 1 m pod površjem Ljubljanice. Sedaj jih je 7 notri. To je dokaz, da je bila prvotna zgradba slaba, kajti treba je bilo vednih popravkov. Na drugi strani tiste odrezane kobile, ki so še v Ljubljani, zabranjujejo tok Ljubljanice. Vsi ti popravki pa ne zadostujejo in če je kdo na mostu, kadar se vozi vlak čez, mora opaziti, kako se most znižava, tako, da ga kar strah spreleti, da se bode most podrl. Še večji pa postane strah, če se pogleda stanje mostu samega, zmirom trohni les, akoravno vedno zamenjavajo tramove. Tukaj bi bilo neobhodno potrebno, da bi se kaj ukrenilo za varnost osobnega prometa in prometa sploh, na drugi strani pa tudi zaradi tega, da se bode vodil jemal odtok in se bodo odstranile tiste ovire za promet s čolni.

Ako gremo dalje, pridemo do Borovniškega mostu. Res je to krasna stavba, ali ona ima nekoliko hib. Most je v obokih večinoma sestavljen

iz opeke in le stebri so kameniti. Opeka polagoma zgineva, vsled tega nastanejo razpoke in treba je premnogih poprav. Seveda južna železnica strogo varuje, da bi občinstvo ne videlo teh pok in zato strogo zabranjuje, da nihče ne sme priti na prvo etažo. Prepričan sem, da bode južna železnica v kratkem prišla do tega, da bode morala most popraviti, da se bodo odstranile nevarnosti za promet.

Dalje imate most Štampetor. O tem mostu se je že mnogo govorilo v privatnih krogih, in v državnem zboru je gospod tovariš Povše celo stavil neko interpelacijo. Takrat se je reklo, da pri tem mostu ni nič hudega. Na prvi pogled ne, ali vender je južna železnica prišla do prepričanja, da je treba poprave, in zato se je napravilo neko omrežje iz cementa. Letos ste lahko opazili, da je most do polovice bil popravljen, polovica pa še čaka. Postranski zidovi so se raztegnili, in ker se je govorilo o tej zadevi, dobil je menda stavbeni podjetnik Lončarič nalog, da ima zidovje skupaj stisniti. Res so se trudili stisniti zidovje, ali do prvotne črte se ni dalo stisniti in zato so bili prisiljeni, ono, kar je ostalo zunaj črte, odklesati, tako da je sedaj zunanost rešena. Pa tudi kar se tiče notranjosti ima most svoje hibe. Sam tega nisem videl, ali pravilo se mi je, da so stebri, ki so podlaga mostu znotraj votli, da je namreč rezano kamenje samo na okolu, na površji med tem, ko je notri nek drug material. Ne morem trditi, da je res stvar taka, pravilo se mi je pa in iz vsega, kar sem navedel, je razvidno, da je vožnja po teh objektih jako nevarna celo v normalnem času. Mislite pa sedaj na vojskine čase. Jedna sama dinamitna patrona pretrga promet s Trstom in v tako nevarnost pridemo lahko vsak hip. Mislim, da bi morala biti tudi skrb vojaških oblastev, študirati vprašanje, ali ne bi bilo umestno, da se stvar prenaredi. Sploh se mora reči, da je proga iz Ljubljane proti Logatcu zidana tako čudno, da dobi človek utis, kakor da bi bil svoje dni inženir hotel napraviti nek „Bravourstück“. Proga bi se bila prav lahko izognila tem mostom in velikemu viaduktu v Borovnici. Le blizu Logatca bi bil mal viadukt, ki se pa z onim v Borovnici ne bi dal primerjati. V tem pogledu bi bilo dobro, ako bi se to vprašanje študiralo po kompetentnih oblastvih, zlasti ker je pričakovati, da se bode južna železnica poddržavila. Greh bi bil nekako, ako bi država tako nevarno progo sprejela v svojo last in zatorej bi bilo dobro, razmotrivati to vprašanje v odločilnih krogih, ker bi se potem, kadar bode šlo za poddržavljanje južne železnice, tudi moglo pritiskati na južno železnico glede odkupnine.

Z ozirom na vse te razloge, katere sem navedel, usojam si v imenu odseka za letno poročilo staviti sledeči predlog:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, da opozori visoko trgovinsko ministerstvo na nedostatke in nevarnosti proge Ljubljana-Logatec v tem smislu, da ono da študirati, kako bi se preložila ta proga na drugi breg ljubljanskega barja, po kateri preložitvi

bi odpadli vsi drugi in nevarni objekti sedanje proge in bi bila zveza s Trstom osigurjena tudi v nevarnih časih.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker ne, prosim gospode, kateri pritrdite temu predlogu, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Lenarčič:

Gledé marg. št. 25. nimam ničesar omenjati, in predlagam le, da se vzame na znanje.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod poslanec Hribar ima besedo.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Iz letnega poročila razvidel sem z veliko radostjo, da so točke, katere se tičejo južne železnice, obravnavane tako obširno, da dajo pravi pogled v to, kar se je gledé tega vprašanja zgodilo v preteklem letu. Samo gledé marg. št. 25. moram reči, da sem pričakoval nekoliko obširneje poročilo. Že gospod poslanec Šuklje je v jedni poslednjih sej izrekel, da ga to poročilo ne zadovoljuje. Poročilo v istini ne daje tistega pojasnila, katero bi bil vsak izmed nas želel; vendar pa moram ugovarjati gospodu poslancu Šukljetu, namreč da se tako silno važno vprašanje, katero potrebuje dolgotrajnih študij, ne da kar tako čez koleno prelomiti in najedenkrat rešiti. Kolikor je meni znano, storil je naš deželni odbor pri deželnem odboru Štajerskem potrebne korake, da bi dobil od njega podatkov: Štajerski deželni odbor je res že odgovoril in v kratkem utegne gospod poročevalec deželnega odbora imeti priliko, da bode šel na Štajersko poučit se o tem vprašanji. Prepričan sem, da bi se bilo to zgodilo že tekom tega leta in da bi se nam bilo tudi obširneje poročalo, ako bi gospoda poročevalca deželnega odbora ne bil zadržal tako obžalovanja vreden dogodek v rodbini, zaradi katerega vsakdo izmed nas ž njim sočutvuje. To naj služi v pojasnilo, da se o tej stvari obširneje ni poročalo.

Reagovati pa moram sedaj s kratkimi besedami še na neko opazko, katera se je stavila v dotični debati, ko je gospod poslanec Šuklje utemeljeval svoj predlog gledé zgradbe Belokranjske železnice. On je pri tisti priliki tovarišu gospodu kanoniku Klunu očital, da je premalo poučen v železniških vprašanjih. Ni dolžnost moja, zagovarjati gospoda tovariša Kluna, ker bode sam imel priliko to storiti; ali zaletaval se je gospod poslanec Šuklje tudi v mene in mi je očital, da sem lansko

leto, ko sem utemeljeval svoj predlog gledé drugovrstnih železnic, katere bi se imele zidati v naši deželi, bil nekoliko preoptimističen in da sem z neopravičenimi številkami metal okoli sebe. Pristavil je, da je prepričan, da Belokranjska železnica prva leta ne bode imela nikakega dohodka, temveč da bode dežela morala priplačevati. Da se ne bode mislilo, da sem molče to opazko utaknil v žep, odgovarjam s tem, da se sklicujem na stenografični zapisnik lanskega leta, iz katerega je razvidno, da sem razločno povedal, da zmatram, da se bode Belokranjska železnica zidala na ta način, da bode vezala Ljubljano s Karlovcem. Na podlagi te konstrukcije sem jaz napravil račun, in navajaje dotične številke dejal sem, dobro upoštevaje vse razmere v Beli Krajini in dobro vedeč, da se mnogo premoga od todi utegne izvažati, da bode na podlagi proračuna, ki je bil napravljen, treba deželi na leto priplačevati 14.567 gld. za Belokranjsko železnico. Tak račun sem si torej jaz napravil in zato odklanjam očitjanje, da sem preoptimistično sodil, govoreč o dohodkih Belokranjske železnice.

Končno mi bodi dovoljeno, da izrečem željo, ker vidim, da se tudi Češka, Dolenjeavstrijska in Galicija obširno bavijo z vprašanjem drugovrstnih železnic, naj bi se preiskave vršile na lici mesta. Častiti gospod poročevalec deželnega odbora bode, kakor je zagotovil, šel na Štajersko, in njemu bode treba vzeti saboj tudi tehnika, da bode stvar proučil in potem poročal deželnemu odboru, da se bode visoki zbornici v prihodnjem zasedanji moglo predložiti obrazloženo poročilo. V ta namen usojam si postaviti sledeči predlog in prosim, da ga visoka zbornica izvoli sprejeti:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, naj kar najhitreje mogoče odpošlje deželnega inženirja J. V. Hraskega na Štajersko z nalogom, da prouči tamšnjo deželno železništvo ter mu podá nasvete, v kakoršnej meri bi se imelo v vojvodini Kranjskej prestopiti k reševanju tega tudi za-njo jako važnega vprašanja.

Ob jednom se pooblašča deželni odbor, da, ako se mu zdi potrebno, naprosi tudi kacega železniškega tehnika za mnenje o omenjenem vprašanji.

V bodočem zasedanji pa naj deželni odbor gledé samostalnega predloga iz XIV. seje z dné 13. maja 1893 tičočega se drugovrstnih železnic, podá obrazložene predloge“.

Deželni glavar:

Prosim gospode, kateri podpirajo predlog gospoda poslancu Hribarja, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt in je torej v debati.

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Gospod poročevalec?

Poročevalec Lenarčič:

Predlog gospoda poslanca Hribarja je v tesni zvezi z marg. št. 25. Omenjati nimam ničesar drugega, nego sam toplo priporočam, da ga visoka zbornica sprejme.

Deželni glavar:

Prosim glasovati, in prosim gospode, kateri pritrdé odsekovem predlogu, da se vzame marg. št. 25 na znanje, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Glasovati nam je še o predlogu gospoda poslanca Hribarja, in prosim gospode, kateri se strinjajo z njegovim predlogom, naj izvolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Lenarčič:

Gledé marg. št. 26. bi bila vsaka opazka od moje strani odveč. Zato samo predlagam, da se vzame na znanje.

(Obvelja. — Angenommen.)

Končno bi si usojal izreči še neko željo gledé stenografičnih zapisnikov, kateri se nam na dom pošiljajo, da bi bilo namreč dobro, ako bi bili sešiti in ne samo zlimani, da vsak list ven pade, kakor hitro se zapisnik odpre.

S to željo končam.

Deželni glavar:

Izrečeno željo jemljem na znanje.

Visoka zbornica! Dospeli smo do konca skoro osem tednov trajajočega zborovanja in do konca današnje seje. Ni čuda, da so častiti gospodje poslanci po tako dolgi od 9. ure zjutraj do $1\frac{1}{2}$ 6. ure zvečer trajajoči seji utrujeni in zato sem prepričan, da visoki zbornici ne morem boljše ustreči, nego s tem, da sem v svojem sklepčnem govoru toliko kratek, kakor mi je mogoče.

Ne bom rekapituliral, kaj je visoki deželni zbor letos vse sklenil, edino to hočem z veseljem poudarjati, da se je letos lepo složno in uspešno delovalo. (Odobranje. — Beifall.) Poudarjati hočem, da so vsi odseki imeli mnogo posla, katerega so uspešno rešili, in jaz mislim, da ustrežem želji visoke zbornice, če za to delovanje izrečem odsekom in odsekovim načelnikom toplo zahvalo.

Auch die verehrten Herren Mitglieder der Minorität des hohen Hauses haben heuer, wie jedesmal, die Arbeiten des hohen Hauses eifrigst gefördert und in den Ausschüssen thatkräftigst mitgewirkt. Insbesondere hebe ich das schwierige und wichtige Referat hervor, dem sich der Senior der Abgeordneten des Großgrundbesitzes, der geehrte Herr Abgeordnete Freiherr von Apfaltrern, unterzogen hat, wofür ihm besonders der Dank des hohen Hauses gebührt.

(Odobranje na levi. — Beifall links.)

Sedaj se moram še toplo zahvaliti preblagorodnemu gospodu deželnemu predsedniku baronu Heinu, ki je pri obravnavah visokega zbora, kakor tudi v odsekih jako marljivo in uspešno sodeloval. (Odobranje. — Beifall.)

Dies gibt uns die vollste Ueberzeugung, daß der hochgeehrte Herr Landespräsident das Bestreben des Landtages und alle auf eine gute Verwaltung und auf die wirtschaftliche Wohlfahrt des Landes abzielenden Beschlüsse bei der hohen Regierung thatkräftig unterstützen wird, wofür ich ihn im Namen des Landtages bitte.

Visoka zbornica! Danes, začetkom seje se je z navdušenjem sprejel sklep, da se bode slavila 50letnica vladanja presvitlega našega cesarja.

(Poslanci ustanejo. — Die Abgeordneten erheben sich.)

Uverjen sem in gotovo ste uverjeni vsi gospodje poslanci, da bode ta sklep našel živi in navdušeni odmev po celi naši ljubljenu presvitlemu cesarju zvesto udani domovini. Seje, katero smo inaugurirali s tem patrijotičnim sklepom, gotovo ne moremo lepše skleniti, nego, da se združimo v „Slava“ klicih presvetlemu cesarju.

Wir schließen unsere heutige Sitzung mit dem heißen Segenswunsche, daß Gott der Allmächtige unseren erhabenen Monarchen und allergnädigsten Kaiser erhalten, schützen und bewahren möchte und vereinigen uns in dem begeisterten Rufe: „Slava!“ „Hoch!“

(Vsa zbornica zakliče trikrat navdušeno: — Das ganze Haus ruft dreimal begeistert: „Slava!“ „Hoch!“)

Poslanec Svetec:

Dovolite, prečastiti gospod deželni glavar, tudi meni besedo in sicer v ta namen, da Vam kakor tudi Vašemu namestniku, preblagorodnemu gospodu baronu Apfaltrernu tako v svojem imenu, kakor sem tudi prepričan, po mislih in želji cele te slavne zbornice (Živahno pritrdjevanje — Lebhafter Zustimmung) za vestno in točno spolnvanje Vajine trudapolne dolžnosti, izrečem srčno zahvalo, izrečem popolno spoštovanje in pridenem ob enem željo, da Vama Bog da zdravje in Vaju ohrani v zdravji mnoga, mnoga leta! (Živahno odobranje. — Lebhafter Beifall.)

Deželni glavar:

Der Herr Landespräsident hat das Wort.

A. k. Landespräsident Freiherr v. Hein:

Visoka zbornica! Če se oziramo na preteklo zasedanje, našli bomo, da je zasled ek tega posvetovanja alternativa, ali pomnožiti visokost deželnih priklad, ali pa napraviti dolg. Ta alternativa je zmiraj neprijetna, žalostna pa bi bila, ako bi ne bili vsi gospodje poslanci trdnega prepričanja, da so dovoljeni izdatki za blagor in korist dežele neizogibno potrebni.

Nebst dieser Ueberzeugung können wir vielleicht auch noch eine andere aus diesem Saale mitnehmen, die

nämlich, daß die gemeinsame Arbeit dazu beigetragen hat, daß gewisse scharfe Gegensätze sich gemildert und abgeschwächt haben. Daß diese Milde und Abschwächung der Gegensätze im Laufe der Zeit sich fortsetze und vielleicht zu einer Ausgleichung führe, das ist der aufrichtige Wunsch, den ich aus diesem Saale mitnehme und dieser Wunsch ist, glaube ich im Wohle des Landes gelegen. (Oböna pohvala. — Allgemeiner Beifall.) Dem verehrten Herrn Landeshauptmann danke ich noch für seine freundlichen Worte.

Abgeordneter Freiherr von Apfaltrern:

Die Mitglieder meiner Partei haben mich beauftragt und im eigenen Namen sage ich dem Herrn Landeshauptmann für seine mühevollen, umsichtigen und rastlosen Thätigkeit im allgemeinen und insbesondere in der Leitung des Landtages den besten Dank. Möge er auch fernerhin dem Lande mit jenem Eifer dienen, mit welchem er ihm bisher gedient hat! Ich kann aber auch nicht umhin, die Befriedigung darüber auszusprechen, daß in

dieser etwas längeren Session, als gewöhnlich, die Gegensätze nicht so scharf hervorgetreten sind, im Gegentheil, daß mit Ausnahme von wenigen etwas schärferen Anklängen eine friedliche Berathung der Angelegenheiten platzgegriffen hat. (Pohvala. — Beifall.) Ich kann mich nur der Hoffnung anschließen, welche der verehrte Herr Landespräsident ausgesprochen hat, daß es mit der Zeit gelingen werde, daß von keinen Parteien, sondern eben nur von einem Landtage die Rede sein wird. (Pohvala. — Beifall.)

Deželni glavar:

Visoka zbornica! Najprisrčnejše se zahvaljujem za prijazne besede!

Ebenso danke ich dem geehrten Herrn Abgeordneten Baron Apfaltrern für die gütigen Worte und schließe mit dem Wunsche: Auf glückliches Wiedersehen! Z Bogom! (Klici: — Rufe: „Z Bogom!“)

Sklepam sejo in zasedanje vojvodine Kranjske.

Konec seje ob 6. uri zvečer. — Schluß der Sijung um 6 Uhr Abends.